

דברי הכנסת

ט/מושב שני

ישיבות קט"ה — קס"ט / י"ח — כ' טבת תשי"ג / 5 — 7 ינואר 1953

הישיבה המאה-ושישים-וחמש של הכנסת השניה

יום שני, י"ח טבת תשי"ג (5 ינואר 1953)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.10

א. הצהרת אמונים של השר ב. ש. שיטריט

היו"ר י. שפרינצק: אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאה-ושישים-וחמש של הכנסת השניה. אבקש מאת חברי הכנסת בכור-שלום שיטריט לעלות על הבמה ולמסור הצהרתו לכנסת כחבר הממשלה.

בכור-שלום שיטריט (מפא"י): אני בכור-שלום שיטריט, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת-ישראל ולחוקיה, ולקיים החלטות הכנסת. (תותם על ההצהרה.)

ב. מינוי סגני שרים

היו"ר י. שפרינצק: הידעה לשר הסעד והדתות. שר הדתות והסעד מ. שפירא: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהתאם להוראות סעיף 11א של חוק המעבר, תש"ז—1949, אני מודיע לבית בשם

הממשלה, כי מיניתי את חברי הכנסת זרח ורהפטיג לסגן שר הדתות, ואת חברי הכנסת ישראל שלמה רוזנברג לסגן שר הסעד.

שני מינויים אלה אושרו עליידי הממשלה בישיבתה מיום י"ז בטבת תשי"ג, 4 בינואר 1953.

ג. חוק השופטים, תשי"ג—1953 (*)

(קריאה ראשונה)

היו"ר י. שפרינצק: אנו עוברים לדיון בסעיף ה' של סדר-היום — חוק השופטים, תשי"ג—1953, קריאה ראשונה. רשות-הדיבור לשר-המשפטים.

שר-המשפטים פ. רוזן: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברגש של גיל וגאווה מגיש אני לכנסת את חוק השופטים. במלים אלה פתחתי ביום 26 בפברואר 1951 — כלומר לפני שנתיים בערך — את הדיון בחוק זה בכנסת הראשונה. אלא שהחוק זכה בכנסת הראשונה לקריאה אחת בלבד, בעוד שהכנסת השניה מחדשת רק היום את הדיון בו.

היום חוזר החוק לכנסת כמעט בלי כל שינויים מהותיים ואף לא לשוניים. לא אתפלא אם יישנה גם הוויכוח כפי שהתנהל בפברואר 1951. המעוניינים ימצאו את הדברים ב-20 עמודים של "דברי הכנסת" משנת תשי"א, החל מעמוד 1176. השתתפו אז בוויכוח חברי הכנסת ב-רבי-האי, ורהפטיג, קלינרוב, הררי, ועוד שני חברים שעזבו מאז את הבית הזה — חברי הכנסת לשעבר ניר-רפאלקס ובן-עמי. למתווכח חים ענה מלבדי גם מי שהיה שר-התחבורה ואחרי-כן שר המשפטים — השר דב יוסף.

כאדם למוד נסיון החלטתי עתה החלטה נחרצת, להרגיש הפעם "רגש של גיל וגאווה" רק עם תום הקריאה השלישית, כשחוק יסודי זה — שבחשיבותו הכירו לפני שנתיים כל המתווכחים — יעבור את כל שלבי הטיפול הפארלאמנטארי.

(*) רשומות (הצעות חוק, חוב' 148).

ונבונים, מופלגין בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה, יודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות וחשבון ותקופות ומזלות ואיצטגנינות ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי עבודה זרה וכיוצא באלו, כדי שיהיו יודעים לדון אותם". ובכן, כפי שאתם רואים, רמה מקצועית גבוהה, נדרשה כבר על-ידי הרמב"ם.

החוק מחייב גם להבא את שיטת מינויים של השופטים ומעדיף אותה על שיטת בחירת השופטים. מינוי שופטים הוא ענין למומחים, ולמומחים בלבד, ואסור שענין זה ייהפך לענין פוליטי. השופט שלנו אורח הוא ככל האורחים, וזכותו וחובתו ליצור לעצמו דעה פוליטית ולהצביע עליה בבחי' רות פוליטית; אך היותו שופט אינה עולה יפה עם פעילות מפלגתית או פוליטית כלשהי; והדברים מן המפורסמים הם שאינם צריכים ראייה.

זה מביא אותי אל שאלת התנהגותו של השופט. החוק המונה לפניכם מכלי הוראות שונות בדבר, מה ייעשה לשופט שהתנהג באופן שאינו הולם את מעמדו של שופט בישראל, או שגידון על עבירה שיש בה משום קלון. הוראות אלה באות למלא חלל ריק. אמנם גם לפי החוק הקיים, שופט, ככל אורח אחר, יעמוד לדין בשל עבירה פלילית שעבר; אבל החוק הקיים אינו אומר כלום על דין שופט, אשר בלי לעבור עבירה פלילית דווקא אינו מתנהג כהלכה, ואם כי להלכה תוכל הממשלה, כפי שאמרתי, לפטר שופט כזה, הרי למעשה לא תרצה שום ממשלה להרחיק שופט ממשרתו על דעת עצמה. מכאן ההצעה להקמת בית-דין משמעתי.

החוק מבחין בין התנהגות של שופט שלא כהלכה במלואו תפקידו ובין התנהגות שאינה הולמת את מעמדו של שופט בישראל. ולא הרי זה כהרי זה: במלואו תפקידו השיפוטיים חלות על השופט חובות המיוחדות לו, שאינן חלות על מי שאינו שופט.

אולם בקיום מצוות שפיטת משפט-צדק לא סגי. לא להכיר פנים ולא להטות משפט ולשפוט את העם משפט צדק — אין אלה החיובים היחידים המוטלים על שופטים. חייבים הם בכל המצוות שבין אדם לחברו, וצריכים להיות לפי המסורת אנשי-חיל, יראיאלהים, אנשיאמת ושונאיבצע. המעמד של שופט בישראל מחייב, ומי שמתנהג באופן שאינו הולם מעמד מכובד ומחייב זה, אינו ראוי להיות או להישאר שופט בישראל. גם המלה "בישראל" הוספה בכוונה תחילה. אפשר היה לומר: התנהגות באופן שאינו הולם מעמד שופט; ולא הסתפקנו בכך, בחשבנו שמעמד של שופט בישראל מוסיף על החיובים של שופט סתם.

מאידך גיסא, לא רצוי — ובוזה אני חוזר למעשה לחיכוך שכבר התנהג לפני שנחיים במליאת הכנסת — לפטר את הדברים, שיש או שיכול להיות בהם משום התנהגות אסורה כזאת; מטבע הדברים הוא שפירוט כזה אינו יכול למצות את כל המקרים האפשריים, ומי שמוסיף על הפורמולה הכללית והסתמית, אינו אלא גורע. ההחלטה, שהשופט התנהג באמת שלא כהלכה במלואו תפקידו, או באופן שאינו הולם את מעמדו — נתונה תמיד ביד בית-דין משמעתי נכבד וחשיב זה, שהחוק מציע להקים.

לא כל משפט פלילי נגד שופט גורר שפיטה בבית-דין משמעתי וסכנת פיטורין. תנאי הוא, שהשופט ייצא חייב בדיונו, ותנאי הוא, שהעבירה שעליה הורשע בדיון יש בה בכל נסיבות הענין משום קלון. השאלה, אם יש בעבירה מסוימת משום קלון ואם אין, היא שאלה שעל בית-הדין המשמעתי לענות

עם הממשלה החדשה לפני הכנסת. ואני חוזר ואומר מה שאמרתי לפני שנתיים בערך: כשם שאין זכות בלי חובה בצדה, כן אי-התלות של השופטים היא מין אצילות מחייבת. ומי שזוכה לאיצטלה של שופט בישראל לוקח על עצמו עמל יגיע, שלא יאבד הוא וחבריו מה שהחוק וההוסה מעניקים להם. ובחשבון כללי נדמה לי, שהעבודה הנעשית עתה ביד השופטים בישראל היא לתפארת עושיה ולתפארת המדינה.

ואשר לאייתלות השופטים, הרי החוק הבא לקבוע אי תלות זו הלכה למעשה אינו בא אלא לאשר ולחזק חיזוק חוקי את הקיים למעשה, כי אין לכם גם היום שופט בישראל שתהיה עליו בעיני שפיטה מרות כל שהיא זולת מרותו של החוק בלבד. אולם להלכה יכולה היום הממשלה לפטר שופט כרצונה. אולי הדבר מוטל בספק לגבי שופטים של בית-הדין העליון, שמינויים מתאשר על-ידי הכנסת, אבל בדרך כלל יש מקום לומר, שלהלכה תוכל הממשלה לפטר שופט כרצונה. והחוק המוצע מתחיל בנקודה זו כמו בנסודות אחרות שינוי משפטי מכריע.

השינוי המכריע השני נוגע לסדר המינויים של השופטים. בתקופת המאנדאט נתמנו השופטים על-ידי הנציב העליון. השופטים בבית-הדין העליון נתמנו על-ידי הוראות שהנציב העליון קיבל מאת המלך. בתקופת המדינה נקבע, שבית-הדין העליון בישראל יורכב משופטים שיתמנו על-ידי הממשלה באישור הכנסת על-פי המלצת שר-המשפטים. ואילו לגבי שופטי בית-דין מחוזיים ושופטי-שלום, הרי הועברו סמכויות הנציב העליון לשר-המשפטים. המינויים של שר-המשפטים נעשים היום למעשה על-פי המלצות ועדות מיעוצות, אולם אין לוועדות אלו אחיזה בחוק. הן פועלות לפי הוראה ארמיניסטרטיבית פנימית.

חידוש אחד שחוק זה מחדש בפרשת מינויי שופטים הוא שמינויים אלה נעשים לתפקיד תפקידו נשיא-המדינה. אי-תלותם של השופטים תמצא את ביטולה גם בכך, שאין מקבלים מינוי מידי הרשות המבצעת — לא בהשתתפות הרשות המחוקקת ולא בלעדית — אלא מידי הנשיא. מאחר שלפי הקונסטיטוציה שלנו אין הנשיא פועל אלא לפי הצעה ובתחיתת קיום של אחד משרי הממשלה, הרי למינויי שופטים זקוק הוא להצעת שר-המשפטים, והצעת שר-המשפטים אינה ניתנת אלא על-פי המלצת ועדת-מינויים, שקיומה והרכבה קבועים עכשיו בחוק, ובה מיוצגים הרשות המבצעת — הממשלה, הרשות המחוקקת — הכנסת, הרשות השופטת — על-ידי שופטים, וכן מקצוע המשפט — התביעה הכללית, עורכי-הדין ומדע המשפט. הכוונה היא, שמליאת הוועדה הזאת תדון במינוייהם של שופטי בית-דין עליון בלבד. ואילו לצרכי מינוייהם של שופטי בית-משפט מחוזיים ושופטי-שלום ראיתי הוועדה לבחור בוועדת-משנה בעלת שלושה חברים לפחות.

ועדת-המינויים איננה חפשיית לבחור בכל אדם המציע מועמדותו כשופט. החוק קובע תנאים מינימאליים חדשים לכשרות מועמדים אלה, ומי שאין בידו כשרות מינימאלית זאת, אין הוועדה נזקקת למועמדותו. ושוב יהא מותר לי לצטט — כפי שעשיתי זאת לפני שנתיים — את דברי הרמב"ם המעידים על כך, שגם אז ציירו לעצמם רמה גבוהה מקצועית של השופטים. הרמב"ם אומר: "אין מעמדים בסנהדרין, בין בגדולה ובין בקטנה, אלא אנשים חכמים

לזכותו של קודמו, שהוא קיים את הבטחתו, והצעת החוק הוזנה על שולחן הכנסת עוד בזמן כהונתו. מובן, שלבני חוק, שכבר נתברר בכנסת הראשונה בירור מקיף, יש כעין הרגשה שביום טוב שני של גלויות, שחורים על התפילות. לכן ארשה לעצמי להגביל את דברי בכמה הערות בלבד.

ודאי שצדק שר"המשפטים, שעיקר החוק הוא ברעיון של חוסר-התלות המוחלט של שופטי ישראל, שחוק זה מעניק להלכה; ועוד יותר צדק, שלמעשה זה קיים כבר עכשיו, ובמידה כזאת שאין הציבור הרחב מרגיש כלל בנוציות המיידית של הנהגת חוק זה, כי רוב התקנות העיקריות קיימות בחיים כמות שהן. לא הרשות המבצעת, וודאי שלא הרשות המחוקקת אינה מנסה כלל להתערב בחיי המשפט בארץ, ובחזמנויות המתאימות מגלים השופטים חוסר-תלות מוחלט.

אך בהצעת חוק זו, שהרעיון האמור גלום בתוכה, יש לפי עניות דעתי לעשות כמה שינויים, ולוא רק שינויים קלים. טוב הדבר שאחת ולתמיד או מתרחקים מהשיטה של בחירת שופטים. זה היה קיים במדינת ישראל רק באופן חלקי מאד, רק ביחס למינוי שופטי בית-המשפט העליון, ואילו ביחס ליתר השופטים הרי המינוי היה להלכה בידי הרשות המבצעת. אנו צריכים לראות בהצעת חוק זה צעד נאה הראוי לשבח של הרשות המבצעת, בזה שהיא מסתלקת לחלוטין מסמכות שהיתה בידיה במשך כל שנות קיום המדינה. הווגמה הטובה של הממשלה צריכה לפי עניות דעתי, לשמש לקח לאותם חברי-הכנסת שבחיות הקודם הציעו, ואולי גם בחיות זה יציעו, שמינוי השופטים ישאר בידי הכנסת. אם כי אין לי כל ערעור לגבי הרכב הוועדה הממנה את השופטים — מלבד הערה אחת שאעשה בעוד רגע — הרי המצב הוא אחר לגבי הוועדה או יותר נכון, לגבי בית-הדין המשמעתי. הוועדה הממנה היא מיוזמה נאה של המומחיות המשפטית בארץ ושל נציגות הציבור כאחד. אני רואה, שבהצעת החוק החדשה הוכנס שינוי בהשוואה אל הצעת החוק הקודמת, בזה שבמקום היועץ המשפטי של הממשלה יוכל להשתתף בוועדת המינויים גם פרקליט המדינה. אני חושב שצריך להיזהר מלקבל את התיקון הזה. פרקליט המדינה הוא פקיד מומחה ונכבד מאד, אולם תפקידו הוא להופיע יום יום לפני שופטים שונים, לפני שופטים העלולים להיות מועמדים לעלות לדרגות שיפוט גבוהות יותר. רוב עבודתו של פרקליט המדינה, או כמעט כל עבודתו היא — הופעה לפני אותם השופטים או רובם של השופטים העלולים להיות מועמדים, ואיני חושב שזה נאה והוגן שאיש כזה — עם כל הכבוד אליו — יהיה חבר בוועדת המינויים.

אולם לגבי בית הדין המשמעתי אני רואה צורך לערער על ההרכב, בזה שניתנת האפשרות, ששניים מתוך חמשת חברי בית-הדין המשמעתי צריכים להתמנות על-ידי שר-המשפטים. צאו וראו: שר-המשפטים הוא שצריך להתלונן על תקלה מצד שופט, על התנהגות רעה של שופט, והוא ממנה שניים מתוך חמשת השופטים, והוא, על-ידי באי כוחו, יופיע לפני הוועדה לקטר על שופט הנאשם. אני חושב שאילו ניתנה לנקודה זו קצת יותר מחשבה, היו רואים שסדר זה אינו מוצדק לח ביותר. יתר על כן, אני מבין שיש אמת רבה בדעה, שאין למסור את בחירת השופטים למומחים בלבד, מפני שאם השופטים יהיו היחידים שיבחרו שופטים ואם הוועדה הממנה תהיה מורכבת אך ורק מיועצים, ישנה סכנה שלאט לאט יתפזר חבר השופטים לכעין קאסטה מוגבלת, שאינה רואה התפתחות שונות בחיי הציבור ואינה מרגישה בהערכות הציבור. ולכן טוב הדבר שהרכב הוועדה הממנה יהא מאוזן: יוריסטים ואנשי ציבור, בין אנשי ציבור חושב אני גם את באי כוח

עליה, אם שר-המשפטים ימצא שהענין מצדיק בכלל טיפול של בית-דין זה.

אולם העברת שופט מכהונתו תהיה מקרה נדיר מאד, אם בכלל תקרה. החוק קובע בתור כלל, שכהונתו של שופט לא תיפסק אלא במוות, בהתפטרותו, בעברו לקצבה, במינויו בהסכמתו למשרה אחרת, או אם החליטה ועדת-המינויים שמחמת מצב בריאותו נמנע ממנו מלכהן כשופט. גם בזה נבדל השופט מכל יתר עובדי-המדינה, גם בזה באה לידי ביטוי אי-תלות הגמורה: אין מפטרים אותו אלא על-פי פסק-דין של בית-הדין המשמעתי. כל יתר העילות להפסקת כהונתו באות מרצונו או בהסכמתו של השופט, או בידי שמים.

ואשר לקיצבה, הרי יהיה מה שיהיה גיל הקיצבה לשאר עובדי המדינה, החוק קובע ששופט בית-המשפט העליון יכהן עד הגיעו לגיל 70, וכל שופט אחר עד גיל 65. מותר לו לשופט לעבור לקיצבה לפני הגיעו לגיל הקבוע בחוק, כשהוא מגיע לגיל שבו עובר עובד מדינה אחר לקיצבה, אך אין החוק משר איר אפשרות לשופט להישאר בכהונתו אחרי הגיעו לגיל מאכסימאלי זה.

שופט שחלה ואיננו יכול למלא את תפקידו, אינו פורש מתפקידו אם ועדת-המינויים תחליט כך. הוועדה תצטרך להיזכר, שבאמת אין סיכוי שהשופט ישוב לאיתנו בעתיד הקרוב ושכלל נסיבות הענין יש הצדקה להעבירו לקיצבה. אם ועדת המינויים לא תהא מוכנה להחליט זאת, הרי רואים את העדרו של השופט בזמן מחלתו כתופעת מחלה רגילה. גם כאן בולט ההבדל בין השופט ובין שאר עובדי-המדינה. ימי חופשת כל עובד-מדינה לרגל מחלתו מוגבלים לכל שנה, מה שאין כן אצל השופט, שהרואות כלליות אלה החלות על כל עובדי המדינה אינן חלות עליו.

מכאן שאין גם להעביר שופט ממשרתו למשרה אחרת, אלא בהסכמתו בלבד; ואפילו כשמטילים עליו תפקיד זמני, לא שיפוט, וזקוקים להסכמתו הקודמת. אינו דומה לתפקיד השיפוט לתפקיד אחר בשיפוט המדינה; ולא כל תפקיד אחר כזה עולה בד בבד עם עבודת השיפוט. אין הדברים אמורים לגבי תפקידים שיפוטיים. עם הרחבת סמכויותיהם של בתי המשפט בכלל ושל השופטים בפרט, מוסיפים לשופט מדי פעם בפעם תפקידים שיפוטיים חדשים. זה ענין למחוקק לענות בו ואיננו זקוק להסכמת השופט.

רבותי, אלה הם קוויהחוק שדיברתי עליהם בייתר הרבה לפני שנתיים ב"דברי הכנסת" שציטטתי, וכן בשנתון הממשלה לשנת תשי"ג ימצאו החברים חומר רב להשלמת סקירה קצרה זו.

בסיכום רצוני לומר: מזלי שיהא לי לקיים את ההבטחה שניתנה לי על-ידי קודמי, ידידי חיים כהן, כשלפני חדשים אחדים הצעתי חוק זה בתור חוק פרטי לסדר-יומה של הכנסת. קודמי הבטיח לי אז, שהחוק יובא בקרוב לפני הכנסת, והנה החוק מובא הנה על-ידי, בקיימי הבטחה שניתנה לי.

אני מבקש להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י. שפרינצק:

לדיון זה נרשמו עד כה 13 נואמים ובחודאי יירשמו עוד חברי-כנסת. ברור שלכל היותר יוכל כל נואם לקבל 15 דקה. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת שפירא.

יעקב שפירא (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מברך את שר המשפטים החדש, שהצליח להביא את הצעת החוק הנה שנית, אחרי שבינתיים הספיק לתבעה מקודמו. אני צריך גם להגיד

בו אפרוורי ותמיד להוסיף לשפוט. אני חושב שבחיים הציבוריים, הכלכליים והתרבותיים בארץ ממלאים אנשים בגיל זה תפקידים מאד חשובים, ואין כל סיבה לקבוע את המאכסימום הזה. אמנם היל שיקול נכון בזה שהגדילו את הגיל המאכסימאלי לגבי שופט בבית־המשפט העליון עד שנת ה־70. עלי כליפנים, נראה לי, שדבר אחד צריך לקבוע בחוק, יהא הגיל המאכסימאלי מה שיהיה, צריכה להיות אפשרות לוועדת המינויים לדון בכל מקרה של שופט, שהגיע לגיל מאכסימום, אם טוב ואם רצוי, ואם מוכשר הוא מבחינה אינדיווידואלית להמשיך בתפקידו.

יחד עם ברכתי לשרה־משפטים על נסיונו להבטיח לנו בהכנסת חוק זה בתי־משפט טובים, רוצה אני לנצל את ההזדמנות ולבקש מאת שרה־משפטים, למנוע את נעילת בתי המשפט — מעשה שנעשה עליי משרד המשפטים לפני ימים ספורים — בפני אנשים שאין להם אמצעים.

ברשות היושב־ראש אגיד בענין זה כמה מלים. אני חושב, שאחד הסימנים של כל מדינה תרבותית הוא, שענין השיפוט והאפשרות לפנות לבית־המשפט הוא לא־רק ענין לעשייתם; — ואמר מי שאמר על בתי־המשפט בארץ מסויימת, שהם ערים של בתי־המשפט פתוחים כשערים של מלון "ריץ", מי שיש לו הרבה כסף יכול להיכנס לשם. אני חושב, שבדיק כשם שלא ייתכן שאזרח במדינה יצטרך לשלם מס כשהוא קורא לעזרתו של שופט, כך לא ייתכן להטיל מסים גבוהים על אזרחים כשהם פונים לבית־דין כדי להציל עשוק מדי עושקו.

אני מבקש מאת שרה־משפטים, לא לאשר את תקפן של התקנות, הנוגעות את שערי בתי־המשפט בפני אנשים שאין להם כסף, לפני שיביא את בירורן בפני הכנסת.

ישראל בריהודה (מפ"ם):

כנסת נכבדה, מובנת לי תמיהתו של שרה־משפטים על דבר בלתי־רגיל כזה, שמה שהובטח עליי שר, הוצא באמת לפועל. על דבר בלתי־רגיל כזה אני מוכן אפילו לברך, אף אם לגופה של ההצעה יש לי דברי ביקורת.

לא אדון בפרק המדבר על הנתיבים, הנדרשים מכל אדם הרוצה להופיע בתור מועמד לתפקיד של שופט. על זה יהיה צורך לדון בייתר פירוט בוועדה. לעומת זה אני רוצה לדבר על שלוש הנחות עקרוניות שנקבעו להן ביטויים שונים בסעיפי החוק שהוצע. האחר מהם: האם לפי החוק המוצע יהיו באמת מינויו של השופט ועבודתו אחרי־כך מחוץ לכל אפשרות של השפעה אדמיניסטרטיבית? האם החוק הזה מבטיח באמת את אפשרותו להיות בלתי־תלוי? בזה אינני אומר שהשופטים אינם בלתי־תלויים עכשיו, או שלא יוכלו להיות בלתי־תלויים בעתיד. אך האם החוק מבטיח זאת? אני אומר: לא. להיפך, ישנם כמה וכמה סעיפים בחוק זה, העלולים להקשות על כך. ואינני אומר זאת בהשוואה אל הקיים, אלא בהשוואה אל מה שצריך להיות קיים במדינתנו. אביא כמה דוגמאות.

הנה למשל, קובעים שאינטסאנציה מסויימת תקבע באופן בלתי־תלוי — נניח שזה בלתי־תלוי, עוד אדבר על כך — מי ייקבע באופן בלתי־תלוי המאדמיניסטרציה כראוי או כרשאי להיות שופט. ואחרי כן באים תיקונים, קטנים, הוסיפו כי אם הדבר בכמה וכמה מקרים למפוקפק. לפי סעיף 9 רשאי השר לקבוע, "שופט בפועל", כלומר, הוא יכול לקבוע שופט בבית־משפט שבדרגה נמוכה יותר, לשופט בבית־משפט שבדרגה גבוהה יותר, עד לשופט בית־הדין העליון, וברגע ששופט כזה נקרא, "שופט בפועל", יש לו כל זכויות של כזה.

הממשלה וגם את באי כוח הכנסת. אך אם אין צורך בשופטים בלבד לוועדת בחירת שופטים חדשים, הרי אינני רואה שום סיבה למה להכניס אנשים שאינם שופטים לתוך בית־דין, שתפקידו לברר דברים, לפסוק ולהוציא דין לאור? בתי־המשפט סט, שלנו, בתי־המשפט העליונים דנים דיני נפשות בכל יום, ואין ספק בדבר שפיתוריו של שופט והעברתו מכהונתו הם ענין של דיני נפשות, ואין כל סיבה לכך שזה לא יהא מסור לפרוצס משפטי טהור בפני בית־דין המורכב משופטים בלבד. או, אם בית הדין ימצא ברוב קולות שאין השופט ראוי להמשיך בתפקידו ושרה־משפטים המליץ על העברת השופט מכיהונתו, לא יהיה כל צורך שנשיא המדינה יעבירו מכהונתו כפי שנקבע בחוק. אני סבור, שאם בית־הדין המשמעי מוצא ששופט נידון אינו ראוי לאיצטלה של שופט בישראל, הרי בזה יכול וצריך להיגמר הענין, ולא צריכה כלל להינתן לגיזון אפשרות להישאר בכהונתו אחרי שנפסל על־ידי בית־הדין המשמעי.

יחזיקו, דעתי היא, שאפילו אם סבורים, שבבית־הדין המשמעי צריכים להימצא לא רק שופטים, אלא גם שני הדייטות, הרי לפחות מוטב שאנשים אלה — שבוודאי צריכים להיות אנשים התופסים עמדה חשובה מאד בחיי הציבור האזרחי — ייקבעו מראש בחוק עצמו. בוויכוח בכנסת הראשונה הביא שרה־התחבורה של אז דוגמה של אדם, הראוי לשבת בבית־דין משמעתי כזה — יושב־ראש הכנסת — ואם כן הדבר, הרי מוטב שדברים אלה יהיו כתובים בחוק, ולא יהיו מסורים בידי הממשלה, שתצטרך להרכיב שני חלקים מחמשת חברי בית־הדין.

נקודה אחרת, הנוגעת גם היא לענין של אי־תלות, הוא ענין הקיצבה, שצריכה להיקבע לגבי שופט לאחר שגמר את כהונתו. ודאי, שאדם הבטוח במחיתו ובעתידו הכלכלי הוא בלתי־תלוי בהרבה מאדם שצריך לדאוג לעתידו, והדרך הטובה ביותר היא הדרך של הפנסיה. אולם, אם השופט צריך להיות בלתי־תלוי בצורה נאה ובצורה מתקבלת על הדעת, הרי לפי דעתי, לא צריך לקבל את הצעת החוק, שענין קיצתו בחוק שנקבע בדבר העברתו עובד המדינה, כי בהם מטפל המנגנון של נציבות המנגנון. מוטב שזה ייקבע מראש בחוק, כנהוג בכמה ארצות אחרות. אפשר לקבוע בחוק, ששופט העובר לקיצבה מקבל אחוז קבוע של המשכורת שהיה מקבל בזמן כהונתו.

אולם רבותי, אם אנחנו מקבלים את הפרינציפ הנכון של אי־תלות לגבי אנשים שצריכים לשפוט את אזרחי המדינה, הרי אני רואה, שלמרות התעוררות בזמן היוכחות בכנסת הקודמת, השמיטו כאן שני פקדים, הממלאים תפקיד שיפוטני ממדרגה חשובה מאד. השמיטו כאן גם את פקיד הקרקעות, שהוא כיום השופט העיקרי לענין הקרקעות בארץ. ענין זה נוגע לרכוש עצום, ורכוש שהממשלה היא לגביה מעוניין כמעט בכל משפט ומשפט. לא ייתכן כלל שבענין שהממשלה היא צד מעוניין בו, יתא השופט פקיד המתמנה על־ידי הממשלה ומקבל הוראות מהממשלה, ויחייב לקבל הוראות מהממשלה. ומבחינת החשיבות יש להזכיר עוד פקיד שיפוטני אחר, והוא רושם הפאטנטים. במדינה שהתעשייה שלה מתפתחת, במדינה שענין הפאטנטים הוא ערך גדול וחשוב והחלטותיו של רושם הפאטנטים הן בהחלט החלטות של שופט, חשוב שרושם הפאטנטים תהא לו עמדה של שופט.

ואני רוצה לחזור לנקודה אחת בשאלת הפנסיה. החוק קובע גיל, שלמעלה ממנו אין שופט יכול לכהן. אני חושב שלא רק שהגיל שנקבע בתור גיל מאכסימאלי הוא יותר מדי נמוך; לפי דעתי, הגיל של 65 אינו גיל שאדם אינו מסוגל

יכול לחדול להיות "תלוי" בו: הוא אינו יכול לחדול להיות תלוי בעצמו, במהלך מחשבתו. זה קובע מדעת או שלא מדעת גם את פירושו החוק וגם את אופן השימוש בו אצל כל אדם, ויהא זה הישר ביותר, הכן ביותר והיועד ביותר את החוק. לכן יש להשאיר בידי החברה את האפשרות לקבוע את דעתה מי יהיו שופטים, גם בהתאם לשינויים החלים בה. אם גם בכנסת הזאת יהיה דבר זה לרעה, כיון שהרכבה ומהלך עבודתה הורעו מאד מבחינה מעמדית. אבל זה יוכל להיעשות לכל הפחות בכנסת אחת, או גם בזה, במקרה שחלק מחברי הכנסת ילמדו משהו מן המציאות וישפרו במקצת את דרכי-הם. האפשרות הזאת צריכה להינתן בחוק. צריך שבא-יכוח החברה יוכלו להשפיע על הרכב שופטים לא רק מבחינה זו, שבמקום איש ששמו חיים יהיה איש ששמו אברהם, אלא מבחינת קביעתם של אנשים, שגישתם הסוציאלית או הבנתם של תפקידי החברה היא כזאת ולא אחרת. ההרכב המוצע של ועדת המינויים לא רק שאינו עוזר בכך, אלא גם יכול להפריע.

הערה שלישית — ובה אסיים — בענין השיפוט המשמעתי. בענין זה אני חותם על הדברים שנאמרו עליי קודמי, אבל הם רק חלק מהראוי להיאמר, ואני רוצה להוסיף, שלא ייתכן ששר-המשפטים יהא לפי סעיף 19 (ב) "רשאי להיות מיוצג לפני בית-דין עליי בא כוחו", כלומר, כתובע, ויחד עם זה ישלח שני שופטים, לפי סעיף 18. זה בלתי אפשרי. אבל יש כאן עוד דבר חשוב מאד.

שמעתי בעיון וגם נזכרתי במה שנאמר בדיון הקודם בנקודה זו, ואני רוצה לשאול: מה הם הדברים שבגללם מותר להדיח שופט? וזכור לכם בוודאי איך שר-הבטחון הוכיח לנו בשעת ייכוח בכנסת, בסגן-משנה, בעל הדרגת הפיקודית הנמוכה ביותר בצבא, שנאסר על איוו עבירה אפילו למחצית השעה — אין הוא יכול עוד לשמש בדרגה פיקודית. אמנם ראינו שאדם כזה, אם הוא קצין משטרה, יכול אחר-כך להיות אפילו מדרג בביטחון של קציני משטרה; אך סגן-משנה בצבא לא יוכל עוד למלא תפקיד פיקודי. כנראה שאין דין זה חל על שופט שנידון למאסר אחרי שחייבוהו במשפט; אין זה מביא תמיד לידי הדחתו. לפי נוסח החוק יוצא, ששופט שנמצא אשם בדין — לא רק נתבע לדין, אלא נמצא חייב — יכול גם להמשיך ולכהן כשופט; ומצד שני, מתוך הנוסח הבלתי מסוים, יוצא ששופט "שהתנהג באופן שאינו הולם את מעמדו", יכולים להדיח אותו מתפקידו. מה פירוש "אינו הולם את מעמדו"? במדינתנו יכול זה להיות, כיום גם חת"י מה על עצמות שלום, או איוו מעשה פוליטי דומה לזה. לא היה תלוי ב-100% בדעותיהם הפוליטיות של השופטים. ואנחנו אמרנו לגבי המשפט בכלל, שהשופט צריך להיות תלוי אך במצפנו ובחוק. והנה, בחוק המוצע קובעים, שהוא לא יהיה תלוי בחוק, אלא בעמדתו הפוליטית והחברתית בלבד, כשהוא נישג לדין בסעיפים 19 (1) ו-2, משום שכאן אין נותנים לי שום דבר אובייקטיבי, שלפיו יכול הוא לקבוע מה היא העבירה. אם החוק אינו נותן מדה אובייקטיבית הרי הוא מחייב אותו לשפוט סובייקטיבית, וזהו הדבר שאין לעשותו.

אני מציע, להכניס במקום 3 הסעיפים האלה סעיף אובייקטיבי: שופט, שנמצא חייב בדין לפי סעיף פלילי — ולא חשוב לי באיזה ענין — אינו יכול לשפוט אחרים.

היו"ר י. שפרינצק:

חבר-הכנסת ז"ל ואחרי חברה-הכנסת גנחובסקי.

אינני צריך לחזור כאן על הדברים, שאני אומר בכל מקרה שאני מופיע כאן בדברי ביקורת: אין בדברי אלה שום כוונה כלפי השר המכהן היום, כלפי נאמנותו וכדומה. אבל אין זה שייד לדין על נוסח החוק. כל שר יצטרך לפעול לפי החוק הזה, ועלינו לערוך את החוק כך, שיבטיח את הענין בלי תלות באישיותו של השר. אם כן, השר יכול למנות את "השופט בפועל", וזה נעשה על ידו במקרה כזה מחוץ לכל הסדר הרגיל. נוסף על כך, לפי סעיף 10 הוא יכול לקבוע "שופט זמני" מבין אלה, שאינם שופטים עדיין, אבל לדעתו הם מתאימים לכתוב בחוק הזה, וזה לתקופה די ארוכה. השר יכול לחזור ולאשר את המינוי הזמני הזה מחדש, עד לתקופה של שנה. חברים, אחרי ששופט מסוים מכהן באופן זמני במשך שנה, יקשה על כל אינסטנציה לא לאשר את מינויו, אלא אם תוך כדי כהונתו עשה דברים, שבגללם צריך להדיחו מכהונתו עליידי ממשלת מעמתי. שופט שמלל אותו פעם, פעמיים ושלוש, נניח כשופט בית-הדין העליון בפועל, יקשה לא לאשר את מועמדותו אחר כך לתפקיד זה.

והוא הדין לגישות. רק לגבי נשיא בית-הדין העליון כתוב, שלא השר יקבע מי הוא, אלא זה ייקבע לפי הסדרים שבהם נבחרים השופטים, כלומר עליידי ועדת מינויים. אבל מיד אחרי זה כתוב, שבהיעדרו של נשיא בית-הדין העליון יקבע השר את ממלא מקומו. כלומר, השר יקבע גם מי מבין חברי בית-הדין העליון יהא הנשיא "בפועל". עצם הסמכות למנות נשיאים לבתר-משפט מתווים ושופטי שלום ראשיים, היא אמצעי אדמיניסטרטיבי רב-עוצמה, שהחוק משאיר אותו בידי השר בלבד. את הפרניציפ של איתלות השופט הציע למעשה השר, ואינני מפקפק בהרגשתו הסובייקטיבית, שכן הוא רואה את מה שהוא מציע. אבל החוק הזה מאפשר למעשה גם לחץ אדמיניסטרטיבי וגם העלאת אדמיניסטרטיבית. את כל האפשרויות האלה צריך, לדעתי, להוציא מן החוק, כדי שלא להשאיר שום אפשרות כזאת בידי שום שר.

ועתה לשאלה השניה: מי קובע את מינוי השופטים במקרים כשזו נקבע עליידי המוסד, הנקרא "ועדת מינויים"? אני מתפלא על קודמי, חברה-הכנסת שפירא, שלא הבין מדוע הוצע כאן, שהיועץ המשפטי לממשלת-ישראל יהיה חבר הוועדה, אבל — אם ייקבע כך — יוכל למנות את פרקליט המדינה במקום עצמו. כבר היה לנו מקרה, ששר המשפטים היה גם היועץ המשפטי. במקרה כזה הוא לא יוכל להרים בהצבעה את שתי ידיו, וניתנת לו האפשרות להרים את היד השניה עליידי הרמת יד אחד מפקידיו הגבוהים ביותר, ובכך זאת רק אחד מפקידיו. זוהי אילוסטרציה יפה מאד לאותה נקודה, שחברה-הכנסת שפירא לא עמד עליה. בכלל, למה כל כך הרבה שרים ובא-יכוח שלהם? מדוע נקבע, ששר-המשפט טים ועוד שר יהיה חבר הוועדה? הרי הכנסת יכולה לשלוח מספר יותר גדול של בא-יכוח, והיא רשאית לחזור גם שר להיות שליח לתפקיד זה. מדוע יישב עם השר לא כבא-יכוח הכנסת אלא כבא-יכוח המוסד המוציא לפועל? וגם אינני בטוח שהיועץ המשפטי הוא בלתי תלוי בשר, ושוב, אינני מדבר על שום איש מסוים. ואם היועץ המשפטי לפי מעמדו המשפטי איננו בלתי תלוי, הרי גם זוהי תוספת ידים לאדמיניסטרציה.

מדוע אני מדגיש כל כך את ההכרח להגדיל את באות-כוה של הכנסת? אני לוקח את השופט הישר והכן ביותר. אני מניח ומקווה, שרוב השופטים בארץ הם כאלה, ואולי כולם. אינני מכיר את כולם, אבל כולם צריכים להיות כאלה. אני לוקח את הישר והכן ביותר ביניהם, את האיש היוודע תוך ידיעה יסודית ביותר, אך יש דבר אחד, שגם הוא אינו

חרת, ולא היתה גם בהצעת החוק הקודמת. עם כל הכבוד למי שממלא את תפקיד היועץ המשפטי במדינת ישראל — ואני בטוח שכל מי שהיה יועץ משפטי במדינת ישראל יהיה ראוי לתפקיד זה — הרי היועץ המשפטי מופיע לפני השופטים כצד במשפט מטעם התביעה הכללית, ונדמה לי שזה ישפיע על שיפוטם של שופטים רבים, אשר ידעו שהעלאתם בדרגה תלויה באיש המופיע לפניהם. כמובן, יכולים לענות לי שאינני זהיר די הצורך בכבודם של השופטים אם אני חושב שהם יכולים להיות מושפעים באופן זה; אבל יש דברים שהם מתחילים לספק ההכרה. נראה לי שאין כל צורך שהיועץ המשפטי יהיה בין חברי הוועדה.

למשלה יש השפעה לא רק על מינוי השופטים; לפי ההצעה תהיה השפעתה מרובה גם על פעולת בתי-הדין. יש פרט קטן, אבל הוא אפיוני. לפי סעיף 9 (א) רשאי שר-משפט לטעון למנות שופט לענין מסוים, זאת אומרת, יש אפשרות לשר-המשפטים למנות שופט לא רק לתקופות מסוימות, אלא גם לענינים מסוימים. זאת אומרת, הוא יכול להחליט שענין מסוים יידון על-ידי שופט מסוים. בהצעת החוק הקודמת היה סעיף שהעברת שופט ממקום למקום יכולה להיעשות רק בהסכמת נשיא בית-הדין העליון. הסעיף הקטן הזה נעלם מן ההצעה הזאת. פירושו של דבר, שאפשר להעביר שופט ממקום למקום בלי הסכמתו וגם בלי הסכמת נשיא בית-הדין העליון; פירושו של דבר ששר-המשפטים יכול להעביר שופט מן המקום למקום אם רצונו בכך.

יעקב שפירא (מפא"י):
המסקנה בדיוק הפוכה.

נחום חת (הציונים הכלליים):

סעיף 14 קובע בסדרי המינוח של בתי-המשפט ייקבעו על-ידי שר-המשפטים, ואינו מגדיר מה פירוש "סדרי המינוח". אני מניח, שזה יהיה כמו שהדבר עכשיו במציאות, למשל, ששולחים לבתי-הדין חוזרים ובהם נאמר שצריך לחלק בית-דין למדור פלילי ולמדור אזרחי, ורצוי ששופט זה וזה ישב בראש בית-דין פלילי, ושופט זה וזה ישב בראש בית-דין אזרחי. יש איפוא אפשרות לשר-המשפטים, על-פי סעיף 14, לקבוע את סדרי המינוח למדור, לתקופה ולענין מסויים, וגם להעביר שופטים. בתקופת המאנדט היו סדרי המינוח נקבעים על-ידי נשיא בית-הדין, והייתי מציע שגם בסעיף 14 יכתב בסדרי המינוח של בית-המשפט ייקבעו על-ידי נשיא בית-הדין העליון; ואולי הייתי משאיר את המלים "באישור של שר-המשפטים".

יש לי עוד כמה הערות לפרטים שונים שבחוק הזה. בסעיף 2, בו נדרש משופט בית-הדין העליון נסיון של שני תיים, לפחות, בהופעה לפני בתי-משפט בישראל, הייתי מוציא את המלה "בישראל", מפני שיש אנשים הראויים לתפקיד זה, שהופיעו כעורכי-דין בארץ-ישראל בתקופת המאנדט ואינם מופיעים עכשיו. ההגבלה בהצעת החוק אינה נראית לי, ואני מציע לומר "בארץ", ולא דווקא "בישראל".

אני מצטרף לאלה שטענו שבית-הדין המשמעתי צריך להיות מורכב משופטים בלבד.

אני סבור שחלק הסעיף 19 הנוגע לעבירות השופטים, איננו מנוסח כהלכה. אינני מוצא תרגום מלה האנגלית "גרוס מיסקונדקט", פה כתוב: "שהתנהגו שלא כהלכה", וזה כלי-כך רחב, וגם אינו ברור ואינו אומר דבר מסוים. צריך למצוא בעברית ביטוי ל"התנהגות שלא כהלכה בצורה חמורה". אינני רוצה לתת דוגמאות, אבל יש דברים שאינם

נחום חת (הציונים הכלליים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאיש מקצוע של פרק-ליטות אני מברך את הממשלה על שהגישא לפני הכנסת את הצעת חוק השופטים.

יוחנן בדד (תנועת החרות):
לפני שנתיים — או עכשיו?

נחום חת (הציונים הכלליים):

לכל הפחות עכשיו. היה צורך רב בדבר, וקבלת החוק בצורה מתאימה תכניס גם סדר וגם רוח טובה בבתי-המשפט. אני גם מברך על עצם קביעת העקרון שהשופטים לא ייבחרו אלא יתמנו. כן אני מקבל את היסוד אשר עליו נחבס שר-המשפטים, שמינוי השופטים הוא ענין למומחים.

אבל, נראה לי, שאם כי שר-המשפטים הכריז על נאמנות החוק הזה לאחד מקווי-היסוד של הממשלה — איתלות בתי-המשפט בשלטון המבצע — הרי החוק לא שמר ולא הקפיד על העקרון הזה. במה מתבטאת איתלות בתי-המשפט בשלטון המבצע? ראשית, באופן מינוי השופטים; שנית, באי-התערבותו של השלטון המבצע בפעולות בתי-המשפט. ובשני הדברים האלה, נדמה לי, נכשלה הצעת חוק זו ולא שמרה על העקרון עד הסוף.

בחוק הקודם נאמר ששופטי בית-הדין העליון מתמנים על-ידי הממשלה על-פי הצעת שר-המשפטים ובאישורה של הכנסת. עכשיו הפרוצדורה היא שונה: הנשיא ממנה. הנשיא ממנה לפי הצעת שר-המשפטים, ושר-המשפטים מגיש את הצעתו על-יסוד המלצת ועדה מסוימת. הנשיא אינו יכול למנות שופט אלא על-פי הצעת שר-המשפטים; ואולם שר-המשפטים אינו קשור בהמלצות הוועדה. זאת אומרת, הוא יכול להציע את מי שהוועדה ממליצה עליו, אך אין הוא חייב להציע אותו. בחוק הזה נתונה היכולת ביד שר-המשפטים לעכב ואילו להקפיד המלצה של הוועדה; הוא יכול גם למנות שופטים זמניים. שר-המשפטים הוא חבר הממשלה, ומוטלת עליו האחריות הקולקטיבית של חברי הממשלה — הוא לא יציע לפני הנשיא שופט אשר הממשלה אינה מסכימה למינויו, גם אם הוועדה המליצה עליו. זאת אומרת: שופט, אשר הממשלה אינה רוצה במינויו — לא יתמנה.

יור על כן, בוועדה הממליצה בימינו למעשה רוב לאנשי הממשלה או לקשורים בה. מתוך תשעה חברים, שנים הם שרים, אחד — היועץ המשפטי, ושנים — חברי-הכנסת. לא נאמר כאן באיזה אופן נבחרת ועדה זו — האם לכל מקרה אד-הוק, לכל מינוי או לתקופה מסוימת? הכנסת תשלח שני אנשים, ואין כאן כל מניעה ששניים אלה יישלחו על-ידי מפלגת הרוב ויהיו נבחרים הרוב, כלומר נבחרים הממשלה. זאת אומרת, חמישה מתוך תשעת חברי הוועדה הממליצה יעשו בוועדה את רצונה של הממשלה. לכן, אין בחוק כל הבטחה שהשלטון המבצע לא יוכל להתערב במינוי השופט. להפך, יש כאן פתח פתוח: הנשיא אינו יכול למנות שופט אלא על-פי הצעת שר-המשפטים, ושר-המשפטים הוא חבר הממשלה, ועליו להציע לפי המלצת הוועדה שרוב חבריה הם עושי רצונה של הממשלה.

הייתי מציע לפני שר-המשפטים לוותר על הצעה זו. הרי הוא יושב-ראש ועדת המלצה, ומספיק אם הנשיא ימנה לפי המלצת הוועדה. הוועדה תחליט — הנשיא ימנה; אין צורך בחיין נוסף של שר-המשפטים בדבר זה.

אני מצטרף לאלה אשר אמרו שתוספת של פרקליט במקום היועץ המשפטי כחבר הוועדה הממליצה היא מיותר.

משה ויושיעין". ומה משה רבנו עניו, אף כל דיין צריך להיות עניו, ירא אלוקים כמשמעה, שונא בצע אף ממון, שהם אינם נבהלים עליו. אנשי אמת שיהיו רדופים אחרי הצדק מחמת עצתם בדעתן. אוהבים את האמת ושונאים את החטא ובורי חים מכל מיני עול". זוהי ההגדרה שנתן הרמב"ם לשופטים בישראל.

חוק זה קובע כמה הכשרות הכרחיות למינוי שופטים. אני שואל את כבוד שר המשפטים: האם בכל התנאים הללו לא מצא לנוכח לכלול כתנאי להתמנות שופטים, ידיעה סודית במשפט העברי, ידיעת השולחן הערוך, ידיעת ההגיון וה' מוסר של המשפט ושל הצדק היהודי? אני מבקש ממנו שידאג לתיקון ענין זה.

כל הכבוד לשופטים המכהנים כבר, אולם חוק זה הוא חוק העתיד ולא טוב יהיה שמישהו יוכל להתמנות לשופט בישראל והוא ע"הארץ. אני מתפלל שבתנאים לא כתוב, שיוכל להיות שופט בישראל רב המשמש בכס הרבנות. על אחת כמה וכמה צריך לדאוג, ש"משפטי מובהק" יהא פירושו גם רב גדול, ראש ישיבה מובהק. הייתי מזמין שופטים רבים לשמוע בישיבות שיעורים בהגיון, בכל הנוגע למשפט העב"ר. הפירוש "כיהן כשופט בחוץ לארץ" — האם הוא מכון רק למשפט הגויים, למשפט חילוני, לא גם למשפט יהודי?

לגבי הפרק על המינויים אני רוצה לשאול, אם לא ניתנה השפעה גדולה מדי לממשלה בהרכב ועדת המינויים? סוף כל סוף, הרי כל איש הממשלה — כבודם במקומם מונח — הם קודם כל אישי מפלגה ואנשי מפלגה, ולמה צריך להבטיח להם שליש בוועדה, שכולנו מסכימים לעקרון לא-יתלות? ושוב אני רואה הפליה מעניינת מאוד: בוועדה זו יושבים נציגי הפאקולטה למשפטים, חברי-הכנסת, המועצה המשפטית ועוד. ואני שואל את שר המשפטים: מדוע לא מצא לנוכח ליידח מקום, לכל הפחות בוועדה זו, לרבנות הראשית, שהיא היא נושאת דגל המשפט העברי המקורי, הממשיכה ביצירה גדולה וגאונית זו של עמנו?

הייתי מציע גם תיקון לשוני, ביחס למונח של "שופט מחוזי" שהיא כתוב "שופט הפלך". בכל מסמכי המשפט העברי המסורתי כתוב "שופט על כל פלך ופלך ועיר ועיר". אולי כדאי באמת לחדש מונח עתיק זה.

לא הייתי מציע, שיושבראש הוועדה ויושבראש ועדות המשנה יהיו באי-כוח הממשלה, ואפילו לא שר המשפטים.

ביחס לסעיף 10 אני קובל על תוכן ההצהרה שצריכה להי' מסר על ידי השופטים. ההצהרה קצרה מאוד ויבשה מאוד, וכדרכנו תמיד — הם מלהזכיר בה את השם המפורש. אינני יודע, איך נוהגים בארצות אחרות, אך יודע אני מהו הטקס בהשבעת הרפואים, ואני שואל, האם גם כשיחמנה שופט לא יצטרך לשים ידו על ספר התנ"ך ולהזכיר את השם המפורש? ראינו דוגמה יפה מאוד של נשיא מדינת ישראל, שלמד ולימד גם אחרים כיצד להתנהג וכיצד למסור הצהרה. אני שואל: מדוע לא ישים שופט ידו על התנ"ך, על ספר החיים שלנו? בבתי-המשפט הייתי שם לעיני כל את דברי ענק הדורות, רבי יוסף קארו, על הלכות דיינים: "צריכים הדיינים ליישב באימה וביראה, בצערם ובכבוד ראש, ויראה הדיין כאילו, חרב מונחת על צווארו וכאילו גיהנום פתוח לו מתחתיו ויידע את מי הוא דן ולפני מי הוא דן ומי הוא עתיד להיפער ממנו אם נוטה מקו הדין, וכל דיין שאינו דן דין אמת, גורם לשכינה שתסתלק מישראל וכל דיין שזן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת, כאלו תיקן כל העולם כולו וגורם לשכינה שתשרה בישראל". אני חושב, שזהו תפקיד המשפט: להרבות השראת השכינה בישראל.

כהלכה ואולם הם בגדר עבירות קלות ולא חשובות; צריך להיות ברור שמדיהם שופט רק בשל משהו רציני מאוד.

נדמה לי שחסר בחוק הזה סעיף על חסינותם של השופ'טים. אין זה חוק מינוי שופטים בלבד. החוק נקרא "חוק השופטים". בחוק הנוקין הכללי ישנם סעיפים בדבר חסינותם של השופטים. שם יש גם הבדל משונה במקצת בין חסינותם של שופטים מחוזיים ובין חסינותם של שופטי שלום. לא אכנס עכשיו לפרטים האלה, אבל נראה לי שהחוק הדין במעמד השופטים, הוא המקום המתאים לומר משהו על חסינות השופטים. החוק הזה דן במעמד השופטים, לא רק במי-נויים, ונדמה לי שחסר בו הפרט החשוב על החסינות שה-שופטים נהנים ממנה למעשה וצריכים ליהנות ממנה.

אינני רוצה להיכנס לפרטים נוספים, אם כי יש לי הערות רבות, וזאת בוודאי אעשה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, שאליה תעבור הצעת חוק זו.

אליהו-משה גנחובסקי (הפועל המזרחי):

כבוד היושבראש, כנסת נכבדה. בתפילה שמונה-עשרה שתיקנה אנשי כנסת הגדולה יש ברכה ותפילה מיוחדת על השופטים: "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצנו כבתחילה, והסר ממנו יגון ואנחה". כפי הנראה, כי שמכירת לשני הדברים האלה. רק בישיבת השופטים כבראשונה וכבתחילה יש משום הסרת יגון ואנחה. ובחוק חשוב זה, המובא לפנינו אפשר עוד לצערי, לשמוע את האנחה — האנחה היהודית: האמנם חוק חשוב זה מכון למשפט ישראל, למשפט העברי המקורי? על-פי איזה חוק ישפטו השופטים של החוק הזה? ואני שואל את שר המשפטים ואת הממשלה כולה: האם לא הגיע הזמן, שבמדינה שוב יתחיל לשלוט, במקום המשפט התורכי והמשפט האנגלי, המשפט הלאומי שלנו, שמעולם לא פסק להיות לחוק לנו? בתוך כל הגלויות ובתוך כל הגי'טאות הוא האיר לנו את הדרך. זוהי טראגדיה גדולה של השכח עצימת, הצמזמה להשכיח את עצמיות לאומיתנו. כבר הזכיר אחד-העם את העבדות בתוך החירות — ויש לפעמים רושם שמשטר השלטון שלנו הוא בבחינת חצוי עבד וחציו בן-חורין. מבחינה גופנית ומדינית אנתנו בני חורין, אבל מבחינה רוחנית עוד עבדים אנו על האדמה הזאת. איפה כבוד ישראל? איפה הן המחשבות על תחיה לאומית? האם לא נע'מיד כבורר ראשון במעלה את המשפט הלאומי המקורי שלנו? הגיע הזמן, שכל יהודי לאומי ידאג להחזיר את עטרת המש'פט העברי המקורי שלנו לישנה. אנתנו מדברים על קיבוץ גלויות, ובינתיים אנו מכניסים למדינתנו גלות רוחנית זו ומחזיקים בה.

כבוד שר המשפטים ציטט כבר את הרמב"ם. אני הייתי מבאי עוד ציטטה בנוגע למינוי שופטים, ואולי הייתי מדביק זאת בין כחלי בית-המשפט.

הרמב"ם קובע, כיצד צריך להיות מינוי בית-דן ביש'ראל: "צריך שיהא בכל אחד מהם שבעה דברים ואלו הם: חכמה, ענוה, יראה, שנאת ממון, ואהבת האמת ואהבת הכ'ריות להן, ובעלי שם טוב, וכל אלו הדברים מפורשים בתורה, הרי הוא אומר: אנשים חכמים ובנונים. הרי בעלי חכמה אמור, ויודעים לשבטים לבריות? אלו שרות הבריות נוחה מהם. וכמה יהיו אחרים לבריות? בזמן שיהיו בעלי שם טובה ונפש שפלה ודעתן טובה וריבון ומשאן בנחת עם הבריות. ויהלך הוא אומר: אנשי חיל אלו שהן גיבורים במצוות ומ'דקדים על עצמם וכובשים את יצרן עד שלא יהא להן שום גנאי ולא שם רע ויהי פרקן נאה, ובכלל אנשי חיל שיהא להן לב אמיץ להציל עשוק מיד עושק, כענין שנאמר "ויקם

השופטים מה שרוצים. אדוני השר, אין זו איתלות. בנוגע לסדרי נוהל, אני מבין שיש מקום לשתי שיטות: השיטה הקונטיננטאלית, שסדרי הנוהל הם בחוקים, והשיטה האנגלית, שבית'הדין או נשיא בית'הדין קובע את סדרי הנוהל. השיטה שהנהגתם בזמן האחרון, שהשר ממנה על הפ' רוצדורה, הוא המחוקק בעניני פרוצדורה, הוא מחוקק בסדרי משפט, אדוני השר, זו איננה אי תלות.

אדוני השר, לאחר הנסיון שהיה לו ולנו, אל יחשוב שכל שר ישתמש בסמכויות שלו בעדינות ובמתינות וביראת כבוד כלפי השופטים. ערוך'נא חוק זה לא בשביל שר שיש לו יראת כבוד מפני השופט, אלא בשביל שר — אשתמש במלה אחת — אחר.

ולענין בית'הדין המשמעי. — זהו דבר מוזר מאוד, אין זה בית'הדין השופט, בודק, שומע הוכחות, מחליט וקובע. לא, הוא רק קובע עובדות, מביא בפני השר את המסקנות, והשר קובע את העונש. לפי חוק זה אין השר חייב לקבל את המסקנות. ואפילו אם בית'הדין המשמעי החליט, שהשופט אינו ראוי להיות שופט, זה אינו מחייב את שר'המשפטים לפי חוק זה. הוא ממליץ בפני נשיא המדינה כרצונו, ולא לפי המסקנות של בית'הדין המשמעי. איזה בית'הדין הוא זה? למה כל הסיבוכים האלה? האם לא פשוט יותר להגיד, שבית'הדין יקבע באופן סופי? לא הנשיא, לא שר'המשפטים, אלא בית'הדין והרכב בית'הדין — הייתי מבין אילו היה לממש 5, 10 או 15 שנה, שמלבד השופטים ממנים עוד שני שופטים מיוחדים. לא הייתי מסכים לכך, אבל אולי הייתי מבין, אך למנות לכל מקרה ומקרה שני בני אדם נוספים, לשם מה? בית'הדין, שיכול לפסוק דין מוות לאורח ישראל, כלום אינו יכול לקבוע, בלי עוזרים כאלה, פסקדין של שופט בענין משמע' תי? אני ממקפק מאוד בנוגע לחכמה ולתבונה שבסידורים אלה. המגמה ברורה לי, היא מגמה פוליטית.

ועוד הערה בענין הרכב ועדת המינויים. 5 הם מראשי אנשי המשטר הקיים: 2 שרים, 2 חברי'כנסת והיועץ המש' פטי. בנוגע ל-4 יש מידה מסוימת של סכנה, הם לכתחילה במיעוט. אבל כדי שלא יקרה שום נס, הרי מינוי זה עלידי ועדת המינויים אינו מחייב אדם, לא לפי החלטת ועדת המינויים יתמנו השופטים, אלא עליסוד החלטה זו ולפי — שני המונחים האלה, השני שלהם אינו מקרי — המלצה של שר'המשפטים, הנשיא ימנה שופטים. ברור הדבר, יש כאן בטחונות נוספים, שלא יהא שופט אלא אדם שהוא בסדר מב' חינוך פוליטי. ואנו יודעים שבבית'הדין שלנו קיים עד היום נומרוס קלאוזוס, המכוון נגד אנשי מפלגת מסוימת, ובוודאי יבוא זמן שנוציא מסקנות מבחינת האמון בבית'הדין בענין זה.

אני עובר לענין בתי'המשפט בדרך כלל. אנו עומדים לפני מצב שאין אמון בבתי'המשפט בשלטון הקיים. זה מתבטא ביצירת כל מיני גופים חצי שיפוטיים, הגוזלים מבתי'המשפט את סמכויותיהם הטבעיות. ישנן ועדות ער' עורים למיניהן, ועדות ביוריים למיניהן, דיינים הממונים לפי חוק זה או אחר, פוסקים, כל מיני מתחרים בבתי'המשפט, וכמובן, היצור החדש של השנה הזאת, שהמצאתם בממשלה הקודמת ועכשיו הציונים הכלליים קיבלוהו באבדיאציה — השיפוט האדמיניסטרטיבי. הבטחתם את המשטר מפני בתי'המשפט בצורות רבות מאוד.

ועוד דבר. כדי שתהא קיימת במדינה עליונות החוק, עליונות המשפט, צריך שהשופטים יהיו באמת חופשיים ובלתי'תלויים בכיצוע החוקים האלה, וגם שהחוקים האלה

ובסוף דברי הייתי רוצה לתת ביטוי לתקוותי ולבקשותי לשר'המשפטים, ובאמצעותו לממשלה, שבימים הקרובים יובא לפני הכנסת חוק השיפוט הרבני, שהובטח לנו כבר פעמים כה רבות. אני מקווה, שהפעם לא תעכב הממשלה דין וחוק חשוב זה, ותביא אותו לכנסת להחלטה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אדוני היושב'ראש, חברי'הכנסת, טוב מאד שלא שמענו הפעם מעל במה זו, ש'השופטים אינם מלאכים, אינם האפר' טרופים של הקדוש ברוך הוא, אין להם כנפים' וכי'. סגנונו של שר'המשפטים החדש הוא שונה מאותו סגנון, וכן שונה גם החוק שהובא הפעם מן החוק שהובא אז.

חוק זה הוא ודאי חלקי, כי הוא אינו מסדיר את עניני השופטים הצבאיים. השיפוט הצבאי עד היום איננו שיפוט בלתי'תלוי, משום בחינה. כן אין חוק זה מסדיר את עניני השיפוט הדתי, ואני מבין שבעיה זו מתבשלת עדיין בקלחת הקואליציה, והמחיר להסדר ענינים אלה כנראה לא נקבע עדיין. חוק זה אינו עונה גם על שאלה חשובה של המושבעים בשיפוט. — על'כל'פנים לא בענינים הפוליטיים. אומרים שחוק זה מבטיח איתלות של השופטים.

אדוני שר'המשפטים, אולי תענה לכל הפחות לעצמך: שופט שאפשר להעבירו בכל רגע, לפי צו מלמעלה מחיפה לתלאביב, או מתלאביב לירושלים, האם הוא שופט בלתי' תלוי? דווקא בימים אלה, כשהתנאים הם קשים לגבי השגת דירה, הרי העברת שופט ממקום למקום לא חוקי, היא עונש. בחוקים משמעתיים בחוץ'לארץ העברה ממקום למקום אפילו מוגדרת כתור עונש.

ענין שחרורו של שופט בגלל מצב בריאותו נחון לא בידי בית'הדין, לא בידי איוו בחינה אובייקטיבית, אלא בידי ועדת המינויים. האם זוהי איתלות?

העברה לתפקידים גבוהים יותר כאל הגבלת זמן, היא בידך שר'המשפטים. אתה יכול לתת ציון או פרס לשופט כטוב בעיניך, זה תלוי בך. ואילו היה זה תלוי רק בך — אני ראינו שרי משפטים בישראל — החושב אתה שאפשר לתת פרס לשופט, שהוא יועבר עלידי צו מבית'משפט שלום לבית'משפט מחוזי, או מבית'משפט מחוזי לבית'הדין העליון כאל הגבלת זמן? זוהי איתלות?

ענין של העברה לענין מסויים, זהו חידוש שלא היה אלא ברוסיה הצארית. שם היו שופטים לענינים מסוימים, בעלי אמון מיוחד, כיוון מיוחד וגטייה מיוחדת. ישנם כאן אנשים היודעים מה היה שופט מסוג זה. לחוק הזה הכנסתם את הכריה המסוכנת הזאת. האם זוהי איתלות?

העברה לתפקיד מרכזי אחר מחוץ לשיפוט בכלל, הסמ' כות להפוך שופט לשגריר, למנהל כללי של משרד, והוא בכל זאת יישאר שופט, האם זוהי איתלות?

העובדה שאין החוק הזה מבטיח העלאת שכר אוטומאטי לפי דרגה ולפי תפקיד, זוהי אי תלות במובן המקובל? העובדה שאתם הגבלתם את השופטים בענינים כלליים כחור' קים מסוימים, ובחוקים מסוימים בלבד, בנוגע למינויים עונש, גם זוהי פגיעה באי תלות.

החוק הזה אינו מבטיח חסינות לשופטים. כל שוטר וכל חייל יכול להיעשות לשופט 48 שעות. זהו דבר חוקי. אם ישנה חסינות לחבר'הכנסת, מדוע לא תהיה חסינות לשופ' טים? הרי גם זוהי רשות נפרדת מרשויות המדינה. בנוגע לתקנות לשעת'חרום, בענין זה אפשר לעשות עם

יכול להשתחרר מירושת דורות, שהרשויות הנפרדות הללו כאילו נמצאות במאבק בלתי פוסק אחת עם השנייה. חבר הכנסת בדר רואה את הממשלה כצד נוגד, היא חשודה עליו בכל, והוא רואה בה את האויב מספר אחד. הוא אינו רוצה לתאר לעצמו אפשרות אחרת. וגם חבר הכנסת בריהודה מביא אתו את הזכויות המגדלת שבה הוא מחפש את האפשרויות של השפעה. אני רוצה להגיד לכם דברים ברורים: אינני רואה את שלוש הרשויות האלה ככוחות מנוגדים. בשלושה אפיקים נפרדים זורמים המים לקראת מטרה אחת — ביצור המדינה, השלטת סדר וחוק בה, אין לחפש בהם ניגודים, אלא לראות בהם שלושה אפיקים מקבילים.

וכשאדם רואה את הדברים כך, אין הוא צריך כמובן להיבהל מענין חוסר-תלות ולעשות ממנו אילול שכולם סוגים הם, ומוכנים להגיע לידי כך, שחוסר תלות הוא גם חוסר תלות בשכל הישר, גם חוסר תלות במציאות המדינה וביעצותיו של כל שלטון ושלטון. אני מצטער מאד שחבר הכנסה וילנר לא כיבד אותי היום בנכחותו, אולם ברצוני לספר לכם על דוגמה קלאסית אחת של "חוסר-תלות", כי אני בטוח, שגם הוא ידבר על חוסר-תלות. לפני כמה חדשים קראתי בספרו של עסקן משפטי במולדתו הראשונה של וילנר ומולדתם השניה של חברים אחרים בכנסת, והוא מספר שהם כיצד עסקן משפטי ותיק מודרך שופטים צעירים ואזרחים: לא חשבו אותה פסקידן אתה אלא חשבו כיצד אתה מוציא לפועל את הדיוקטיבות של המפלגה שבביתך על כס המשפט. זהו חוסר-תלות, זהו משפט, שהמארכסיסטים יגידו שהוא פונקציה של משטר מסויים במדינה. ובכן, מחוסר-תלות כזה, של העברת קווי המשפט של המפלגה אל שולחן בית-המשפט, עד לחוסר תלות ערטילאית, יש הרבה הרבה דרגות. אני חושב שהדרך הנכונה היא הדרך בה הולך החוק שלנו, המקום שני צינורות שמהם באים שופטים. הצינור הראשון הוא השירות המשפטי, כלומר — עליה טבעית של שופטים ופקידי שירות משפטי מדרגה לדרגה. הצינור השני הוא — אנשי משפט, עורכי-דין העוסקים במקצועם. צינור שני זה מבטיח בכל השופטים לא יהיה הלשון של המציאות, לא יקפא על שמריו. הוא מבטיח התפתחות מסויימת, תפקידו של השופט בחינוך האוכלוסיה הוא עצום. כשאחיה קורא פסקידן של שופטים שונים, עם כל הכבוד להם, ועם מסקנותיהם המשפטיות הנכונות בחלטת, הרי רואה אתה דברים משונים מאד. כשהשופט מסביר כיום בפסק-דין, שאין חובה לאורח לסיע למשטרה בגילוי פשע, ושופט אחר בא לידי מסקנה, שמותר לאסיר לנסות לברוח, הרי רק מעטים מאד קוראים את הנוסח המשפטי כולו, את מה שהביא את השופט לידי מסקנה זו, ורובם קוראים רק את המסקנות בלבד. ומה שנאמר מזה, הרי הוא הדרכה לא טובה של הציבור. אין כל ספק, שאנשים הבאים מן המציאות היום-יומית, מחוסנים יותר מפני טסיות כאלה ומפני הדרכה בלתי-נכונה ובלתי-רצויה כזו. אך אותו שופט צריך לחשוב שירותו של מי הוא עושה כשהוא מנסה את מסקנותיו, ואין יובנו על ידי הציבור הרחב.

השופטים שלנו יצאו ברובם מתוך הישוב, וכוחם כזה שהם חיים אתנו ומכירים את המציאות בארץ. לכן אני מתפלל מאד, ואני נאלץ לחזור שוב על מה שאמרתי בוויכוח בכנסת הראשונה, על העקשנות שמגלה משרד-המשפטים בהשאירו אפשרות למנות לשופט בארץ את מי שכינה כשופט בחוץ לארץ. לדעתי, זה דבר העומד בניגוד לאותן הסגולות שאנו דורשים מהשופט אצלנו. הוא יכול להיות פרופסור באוניברסיטה, הוא יכול למלא כל תפקיד, אבל לא תפקידו של שופט,

יהיו די ברורים כדי שהשופט ידע מה לעשות. אתם מרבים בחוקים שכל סעיף בהם אומר: השר רשאי, המנהל רשאי, הסמכות המוסמכת רשאית. בשום חוק אינכם קובעים: השר חייב, הממשלה חייבת. כן אינכם קובעים: האורת חייב, כי אולי האורת הוא איש מפא"י. בכל החוקים קבעתם: השר רשאי לתת, השר רשאי לשלול, השר רשאי לתת רשיון, היתר, אסמכתא וכל מיני אשרות אחרות. מה יעשה השופט בחוקים כאלה?

ענין ועדת המינויים. לפי החוק הנה, הרי גם אפשרי שלא יהיו בכלל שופטים במדינה, אלא בתפקידים זמניים. שופטים מחוזיים יתמנו לבית משפט עליון לתקופה בלתי מוגבלת, לזמן הטוב בעיני השר; שופטי השלום יישבו בבתי דין מחוזיים לזמן הטוב בעיני השר ואנשים אחרים יתמנו כשופטים זמניים בבית משפט השלום למשך 6 חדשים ועוד למשך 6 חדשים, וכל זה יהיה שיפוט "בלתי תלוי". החוק הזה מאפשר זאת; ואל יגידו לנו, שאתם מאמינים ששר המשפטים לא ישתמש בחוק זה בצורה זו, כבר יש לנו נסיון משרי משפטים.

אני חושב שצריך לשנות בוועדה את החוק באופן עקרוני מאוד, צריך להבטיח לשופטים אי תלות מפרטים. צריך להבטיח להם אי תלות מעונשים וגם אי תלות מפרטים. צריך לתת להם דרך ברורה, צריך גם בהזדמנות זו להוסיף דיני יסוד בנוגע לשכרם, כי זה חשוב. אז אולי יהיה לנו חוק שופטים תראוי לנו, והשופטים יהיו משרויניים לא רק כלפי שר אחד מסויים, אלא גם כלפי ירושלי.

דוד בררבי-האי (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש משהו סמלי בזה, שחוק השופטים הוקם לשנתיים וכאילו חיכה עד שיחזור שריהמשפטים שנים אותו והביאו לפני הכנסת הראשונה ושניתנה לו האפשרות להגשים את המימרה הידועה: "המתחיל במצווה, אומרים לו גמור" — כאילו במשך שנתיים איש לא העז לגעת בחוק הזה.

כנסת נכבדה, כשאחיה שומע היום את הוויכוח מסביב לחוק הזה, אין אתה יודע על מה להתפלא יותר. בדקתי את דברי הוויכוח על החוק הזה בכנסת הראשונה. נדמה לי שכבר בוויכוח ההוא נשמעו כמעט כל הנימוקים שנשמעו היום, וזה לאחר שעברו שנתיים, ובמשך שנתיים אלה היתה לחברי הכנסת אפשרות ללמוד משהו, ואולי גם לתקן פה ושם את דבריהם. אני למשל, לא הייתי רוצה כיום לגרוע אף מלה מאותו תיאור שנתיים בדברי לפני שנתיים למהפכה שחלה בבתי-המשפט במדינת ישראל, כל אותם הדברים שנאמרו על ידי על האוירה החדשה שבבתי-המשפט. שום דבר, שום אות, שום תג לא הייתי מחסיר מזה עכשיו בדיון זה.

אולם כשאחיה שומע פה את הוויכוח על ענין של חוסר תלות, הרי בחיי המציאות, על כדור הארץ שבו נועלים חוקים של משיכה למשל, וכל מיני חוקים פסיים אחרים, העקרון הזה אינו ניתן להגשמה מוחלטת. כשחבר הכנסת בריהודה ובעקבותיו חבר הכנסת בדר מחפשים סימני תלות בחוק זה, מובן שימצאו אותם, ולפיכך היינו צריכים להפנים את השופט לארגו זכויות שישאבו מתוכו קודם את האוויר והוא יישאר תלוי בו בחלל ריק, אז יהיה מצד אחד תלוי ומצד שני בלתי תלוי. והרי בחיי המציאות שלנו זה אינו ניתן להגשמה מלאה.

ועוד דבר: כשמדברים על הפרדת הרשויות — וזוהי דוקטרינה פוסולארית מאוד — ישנו חלק מחברי הכנסת שאינו

המוסד השיפוטי, שעמד במבחן ועל רמה גבוהה. אני מקווה שמצב זה יתמיד, כי כל זמן שהוא קיים במדינה הוא יש בטחון לחירותו של האזרח.

הצעת החוק הזאת באה במגמה של שיפור המצב שהיה קיים עד כה בשטח זה. אולם לדעתי, היא מכבידה במידה רבה על מינוי השופטים לבתי-המשפט השונים, וכמעט מתעלמת מקיומה של הסתדרות עורכי-הדין. כבר דיבר על כך קודמי מר בר-רביהאי. לדעתי, לקריטריון המינוי שופט צריך להיות מבוסס על שלוש תכונות: יושר, כשרון וידיעה ונסיון משפטי. עלינו להקפיד על חכונות אלה, ולא על פרק הזמן בו ממלא אים המועמדים את תפקידם. לפי ההצעה, כדי ששופט יתמנה כשופט בית-הדין העליון, עליו לכהן במשך חמש שנים כשופט בבית-המשפט המחוזי, וכעשר שנים — כעורך-דין. לדעתי, הזמן אינו צריך להיות כה ארוך, דיה גם תקופת זמן יותר קצרה. דבר אחד צריך להיות מובטח: שהשופט יהיה לו נסיון בפרקליטות במדינה הזאת. משפטאי מובוק שכינה כשור פט בחוץ-לארץ, יכול להיות לא לתועלת ואף לגרוע נזק רב בגלל חוסר נסיונו במדינה זו.

ואשר לאיריתלותם של השופטים, כולנו בדעה אחת, שהשופטים אינם צריכים להיות תלויים בממשלה. לדעתי, הם אינם צריכים להיות תלויים גם בכנסת ובמפלגות שבתוכה. לכן אני מתנגד להצעה שחברי הכנסת יהיו מיוצגים בוועדה הממנה את השופטים. ייתכן שרצוי שהכנסת תיצג עליי יושב-ראש ועדת-החקוקה, חוק ומשפט. לכן אני מציע, ששר המשפטים יהיה חבר בוועדה זאת, ובמקום שר נוסף, כפי שכ תוב בחוק, יבוא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. כן אני מציע, שבמקום שני חברי הכנסת יבואו שני נציגי הסתדרות עורכי הדין, או המוסד שיקום לשם סידור ענייני הסתדרות עורכי הדין.

המוסד שרוצים להקים כבית-דין משמעתי, הוא גדול מדי. לפי ההצעה יהיו חמישה חברים, מהם שלושה מבית-הדין העליון, ושנים שיתמנו על-ידי הנושא לפי המלצת שר-המשפטים. הייתי מציע, שבית-הדין הזה יהיה מורכב משני שופטי בית-הדין העליון ונציגי הסתדרות עורכי-הדין, שיתמנה על-ידי שר המשפטים לפי המלצת הסתדרות עורכי-הדין. מפני שיש שני צדדים למטבע, השופט מצד אחד וחוג עורכי-הדין מצד שני. עורכי-הדין מופיעים בפני השופט יום-יום, אם השופט טוב — טוב למדינה, ואם הוא רע — רע הדבר לכלל, והם הראשונים היכולים להגיש זאת.

בקשר למינהל בתי-המשפט, נאמר בחוק המוצע ששר המשפטים יקבע זאת על דעת עצמו. הוא ודאי לא יעשה זאת אלא בעזרת משרדו. הייתי מציע, שגם במקרה זה יתיעץ עם הסתדרות עורכי-הדין, מפני שהענין — בבשרם הוא. מינהל בתי-המשפט נוגע להם בעבודתם יום-יום, הם יודעים אם הוא טוב או רע, ויכולים לעזור בענין זה.

ואשר להשתתפותו של היועץ המשפטי בוועדת המינויים, הייתי אומר שלא רצוי שגם שר-המשפטים וגם היועץ המשפטי יהיו חברים בוועדה זו. כפי שכבר הודגש על-ידי חברים רבים, אין היועץ המשפטי מייצג אלא לקוח אחד בלבד: הממשלה. הוא מייצג אותה יום-יום, עליו להופיע ולהגן על מעשי הממשלה, ולא תמיד בהצלחה. אני מבקש על כך, ייתכן שזוהי אחת הסיבות שאנו מכבידים כל כך את בתי-המשפט שלנו.

מסיבה זו אני גם תומך בהעברת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

כל עוד לא גר במדינה זו ולא חי את חייה במשך זמן מסוים. אפילו גדול המשפט באמריקה ובאנגליה, בצרפת ובארצות אחרות, שלפתע פתאום יישב בבית-משפט שלנו, ודאי לא יידע כיצד לתת החלטה בנוגע ליחסים בין עדות לעדות, בין קבוצה לקבוצה, בין קואופראטיבים וחברות, שבתוך ההווה שלנו לבשו צורות אחרות לגמרי.

אני רואה בסעיף זה מתן אפשרות לחברי-הכנסת גנחובטקי להגניב דרך הפתח הזה קטיגוריה אחרת של מועמדים, עם כל הכבוד שאני רוחש להם. אם אדם הוא רב, אין זה פוסל אותו מהיות שופט, אך עובדה זו בלבד, שהוא רב, אינה מכירה שירה אותו להיות שופט.

אלה הן הערות לגבי חוק זה. אבל ברצוני להוסיף כמה מלים ביחס להרכב ועדת המלצה. מובן, שלי יש גישה אחרת לגמרי מזו של חברים אחרים. אינני פוחד מהשפעת הממשלה בוועדה מסוג זה, ואני חושב שהיא הכרחית. מאין יבואו ההמלצות, ומדי הממשלה? האם היא גוף זר שמיי שהו הרכיב עלינו, כפה עלינו, או הישוב בחר את ממשלתו? אין כל ספק שבהרכב ועדה כזו תהיה תמיד השפעת הממשלה, השפעתם של אותם הגופים השולטים במדינה.

אלא שאלמנט אחד נעלם לגמרי בוועדה זו — הסתדרות עורכי-הדין. אמנם היא קיימת פה בצורה מוסיוית, כי כתוב: חבר המועצה המשפטית אשר יתמנה על-ידיה, יש להניח שזה יהיה עורך-דין, אבל אין זה הכרחי: זה יכול להיות גם פקד ממשלתי, לאו דוקא עורך-דין. עלי לומר, שדעתי בענין זה היא אפיקורסית במקצת גם ביחס להסתדרות עורכי-הדין ולמדינת המועצה בשאלה זו, וגם ביחס לגישתה אל החוק.

עוד תהיה לי אפשרות לפתח את דעתי בקשר עם חוק אחר המונח על השולחן, חוק רואי חשבוניות. בתקופה זו שאנחנו חיים בה, אינני חסיד גדול של מסירת ההכרעה בענינים בעלי חשיבות מדינית, לאיגודים מקצועיים. אם אין בכל ארגון וארגון מפקד עלינו, כמו למשל בהסתדרות, היודעת לרסן את יצר האינטרס העצמי והמקצועי, אין לי בטחון שהאינטרס העצמי לא יגבר על האינטרס של המדינה.

בהרכב הוועדה נעשה נסיון לאיזון מסוים של הכוחות. הוועדה מורכבת מ-9 חברים, וכמובן, נשאלת השאלה כמה מהם חברי הממשלה. לגבי ידי — כל ה-9 הם נציגי הממשלה, כי אני מזהה את הממשלה עם המדנה, ואני רואה את הממשלה בקואופראציה שלה עם המדינה. אינני רואה את הניגוד שביניהם, אבל ייתכן שנצטרך לדון בוועדה על תיקונם ואיזונם של האלמנטים האלה.

אחד ההישגים המפוארים ביותר של ממשלת ישראל במשך חמש שנות קיומה — היא מערכת בתי-המשפט. החוק המוצע בא להשלים את המערכת הזאת. הוא בא להוציא את ענין מינוי שופטים מתנודות פוליטיות, מכל קשר לבחירת לכתסת או למוסד אחר. זה יהיה שלב נוסף בהתפתחות אחד ההישגים החשובים והמפוארים של מדינת-ישראל.

בנימין סילס ששון (הספרדים):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. ברצוני להוסיף את ברכותי לשר-המשפטים הנכבד על שפצח סוף סוף להביא את החוק הזה לפני הכנסת. הצעת חוק זאת היא כנראה פרי ראשון של הנשואים החדשים, של הקואליציה החדשה. זוהי תוצאת עבודתו הישנה של שר-המשפטים, ולו מגיעה הברכה, כיון שהוא גם האב וגם האם של חוק זה.

אני תמידים עם קודמי: אם נשאר מוסד במדינה שהוא מכובד ומקובל על הכל כמעט בלי יוצא מן הכלל, הרי זה

עם זאת, אין אנו פאסיביים, אין אנו „אינדיפרנטים“ לגבי הגנה על כל זכות דמוקרטית, ולו פורמאלית, ולו כפי שהיא יכולה להיות במשטר קאפיטאליסטי. ובמסגרת של דיון כזה אנו מבקרים את החוק על שום שיש בו נסיגה גם לגבי המצב הקיים. עד עכשיו צריכה היתה הכנסת לפחות לאשר את מינוי חברי ביהמדין העליון. חברי הכנסת בר-רב-האי טוען, שאם כך, המינויים יהיו פוליטיים ועל כן הממשלה היא שצריכה למנות. וכאשר הממשלה ממנה — אין אלה מינויים פוליטיים?

כנראה ש„התיאוריה“ הזאת של בר-רב-האי היא גם כן פוליטית. בין כה וכה, ברור שהכל קשור כאן בפוליטיקה, אלא מינוי על-ידי הכנסת יש בו שני יתרונות. (א) הכנסת מייצגת את כל החלקים של העם; (ב) כשהענין בא לכנסת, יש בה דיון ציבורי, יש שיתוף מסוים של העם בדיעת המינוי הזה. והיה לנו מקרה קונקרטי, נסיון למנות את מר ברנזון כחבר ביהמדין העליון, היה סעיף כזה בסדר-היום, שלא הגענו אליו — ולא במקרה לא הגענו אליו; כנראה היו קשיים מסויימים, והקשיים המסויימים האלה היו משום שצריכים היו להביא את הענין בכנסת, זאת אומרת בפומבי, לא למנות אותו בסתר. וכנראה מצאו לנכון עכשיו...

יעקב קליבוב (הציונים הכלליים):
מי מזכיר שמו?

מאיר וילנר (מק"י):

אני מתפלל שדוק „ציוני כללי“ מתערב כאן, בשעה שלפני שהיו בממשלה, עד כמה שידוע לי, התנגדו גם הם למינוי חבר המפא"י הזה.

החוק הזה יש לו קשר רב עם הענין שאני מדבר עליו, מכיוון שהחוק הזה, אחד החידושים הקונגרטיים שבו, קובע שהכנסת לא תצטרך לאשר את חברי ביהמדין העליון, ואם מדברים במסגרת החוקה ושיטות החוקים בארץ קאפיטאליסטיים, הרי זה שינוי חשוב מאד לרעה. מי שרוצה יכול לטמון את ראשו בחול, אבל אף אחד — לא מכאן (הציונים הכלליים) ולא משום צד אחר — איננו יכול להגיד לחברי הכנסת אחר לא לראות את אחד הסעיפים החשובים שבשינוי החוק הזה. נדמה לי שלא אטעה אם אומר שמסיבה זו הובא בכלל החוק הזה באופן דחוף כל-כך, פתאום.

יש עוד „אולם“ אחד, בסעיף 9(א) (1), במקום שכתוב ששרהמשפטים — כבר לא ועדה אפילו — „רשאי למנות לענין מסוים או לתקופה מסויימת שופט של בית-משפט מחוזי בתור שופט של ביהמדין עליון, או שופט-שלום בתור שופט של בית-משפט מחוזי“. מה פירוש הדבר? „האולם“ הזה, האופייני כל-כך לחוקים קאפיטאליסטיים, מרוכז הכל מן התוכן, הממשלה באמצעות שר-המשפטים — איננו מדבר באופן אישי על שר-משפטים זה או אחר — יכולה למנות לענין מסוים שופט שהיא רוצה בו, כך כתוב בחוק. שר-המשפטים יכול לתקופה מסויימת, כשיש ענינים מסויימים, למנות שופט שהוא מעוניין בו, זאת אומרת שהממשלה מעוניינת בו, האם אין זה מוכיח שכל איהתלות הזאת של השופטים ובתיהמשפטים היא פיקציה? פיקציה, לא רק מפני שבחיים יש תולדות, אלא גם לפי לשון החוק, יש תולדות של השופטים והאיהתלות נהפכת לפיקציה. בכל מקרה שהממשלה תרצה, תקבע בדיוק אותו שופט שהוא רצוי לה.

החוק הזה איננו כולל את בתיהמשפט הצבאיים. מן הראוי היה שהכנסת תרצה בהודעות קרובה על ביהמדין הצבאיים בארץ, הנוגעים לא רק לעשרות אלפים חיילים — גם זה חשוב — אבל הם נוגעים לחלקים של האוכלוסיה

מאיר וילנר (מק"י):

כנסת נכבדה, אשמח מאד היום (ולא רק היום) להיות „יוצא דופן“ בדיון זה, הואיל והדיון שהתנהל עד כה, התעלה, לדענתי, מיסוד הדברים. הוא נכנס לפטר זה או אחר, לוועדה זו או אחרת, אך לא דן בחוק זה כאחד מחוקי-היסוד של המדינה. חוק זה על מינוי שופטים הוא אחד החוקים הטייפוסיים של הקאפיטאליזם. דברים נקראים בלשון החוק בשמות מסויימים, בה בשעה שבחיים, במציאות הם הפוכים.

למשל, ענין איהתלות בתיהמשפט. החוק מדבר על איהתלות של בתיהמשפט. אולם, זאת היא הכרזה כהכרזות דומות בארץ קאפיטאליסטית, אשר אין הן מתאימות למציאות. בתיהמשפט והשופטים ככלל — איננו מדבר על שופט זה או אחר — תלויים לגמרי במעמד השולט במדינה, במעמד הקאפיטאליסטי. ואין כל הבדל בכך, אם על האינטרסים של המעמד הזה מגינים במיני קאפיטאליסטיים, סוציאלי-דמוקרטיים או אחרים. יש עוד כמה הגדרות כאלה בחוק הקאפיטאליסטי, אשר הן הפוכות מן המציאות. למשל, השוויון. יש אצלנו שוויון, למשל, במסים: עניים ועשירים משלמים אותם המסים. זהו אחד המושגים של החוק במדינה הקאפיטאליסטית, אשר מש-תמשת במושגים פיקטיביים שינים מתאימים למציאות.

הוא הדין לגבי המושג „חופש“ בארץ קאפיטאליסטית. כיצד יכולים העמלים להיות חפשיים כאשר אינם מובטחים מפני חוסר-עבודה, אינם מובטחים בפתיחתם, אינם מובטחים בשירותים רפואיים וחיונין על חשבון המדינה. זאת אומרת, אין האדם יכול להיות חפשי בתנאים שהפרנסה והקיום אינם מובטחים לו.

מכאן, שכל הדברים היפים המוגדרים בחוק הקאפיטאליסטי אינם אלא פיקציה. הדבר הראשון שאנחנו טוענים גם לגבי חוק זה, הוא, שאיהתלות של השופטים אינה קיימת במציאות. במלים אחרות: סתירה בין ההלכה והמעשה.

הדבר השני, כמו בכל חוק קאפיטאליסטי, כן גם בחוק הזה קיים המושג — „אולם“. השופטים בליהתלויים — „אולם“, הנה, למשל, כתוב בחוק שיש להבטיח את איהתלותם של השופטים במילוי תפקידם. יפה מאד. אך עם זאת, „יש לקיים ביקורת נאותה בשעת הצורך“. זוהי שפה אלגאנטית מאד, אשר יש לה אחרי-כך פירוש מוגדר מאד בתוך סעיפי החוק. אחד הפירושים הוא, בסעיף 5 (א), שהשופטים „יתמנו על-ידי נשיא המדינה לפי הצעת שר-המשפטים“. זאת אומרת, הממשלה היא הממנה למעשה את השופטים. אם נביא בחשבון את הצורות השונות שהממשלה מופיעה בהן בחוק: שרים, יועץ משפטי, וצורות אחרות — הרי שהממשלה היא ממנה. הצורות השונות בהן מופיעה הממשלה בוועדה הממנה נובעות כנראה מן המצב הכלכלי שלנו שבו לוקחים מצרך אחד ועוד שים ממנו לארוחת-צהרים מנה ראשונה, שניה ושלישית, אך למעשה זה אותו דבר — אלה הם אותם החצאים. הוא הדין לגבי הממשלה המופיעה בצורות שונות והיא הממנה את השופטים.

לפי החוק, הממשלה יכולה גם לפטר את השופטים. גם בענין זה מנוסח הדבר בצורה אלגאנטית, שאם השופט יהיה בליהתראוי לתפקידו, אפשר יהיה להדיח אותו — זהו הסעיף הראשון שלפיו אפשר לפטר שופט. כמובן, איש לא קבע בחוק בדיוק מה זאת אומרת שהשופט יתנהג שלא כהלכה במילוי תפקידו. כמובן, הממשלה ושר-המשפטים יכולו לפרש את הדבר כרצונם.

החוק החדש, אשר „הכל“ מברכים עליו — ובעיקר אנשי הקואליציה החדשה — מהווה למעשה נסיגה מן המצב הקיים. אנו משלים את עצמנו לגבי איהתלות המדומה של השופטים.

דברים שהם מאוד בסדר, ואין מי שימלא את התפקיד של משבח לאותם הדברים הפועלים באופן תקין.

לא יעלה על הדעת שיקרה במדינתנו מה שקרה לפני חדשים בלבנון למשל, כשאחד הנאשמים הושיט לפני המשפט פתק לשופט. הפתק היה חתום לא פחות ולא יותר אלא על ידי יושב-ראש הפארלאמנט, והיה כתוב בו: „זה אחד משלנו, הואילה להתייחס אליו כראוי“. אנו המתגלגל כל-כך לאיתלותם של בתי-המשפט ושל השופטים, עד שאנו רואים זאת כדבר מובן מאליה שבא לנו בדרך-הטבע, עלינו רק לשמוח על מעט הביקורת ששמענו כאן, שאפילו חבר-הכנסת וילנר לא מצא מה לבקר, עם כל התיאוריות הפילוסופיות שהביא בנאומו לפני הכנסת. וכל-כמה שאנו שמחים, אינני יכול להבין מהי הסיבה שחוק זה הושהה כל-כך הרבה.

מי שרוצה להתפלפל סתם יכול לטעון, שקיימת אפשרות שלא יהיו לנו בכלל שופטים, כפי שיכול להיות שלא יהיה לנו שר-משפטים, שלא אלה יהיו הנאשמים, ולא יהיה מי שימנה שופטים, או שעלינו קביעת המשכורת וישמו מאמציהם לאל, והם לא יוכלו לפעול. אולם מי שאיננו רוצה „סתם לטפס על קירות“ כפי שאומר הביטוי הבלתי-פארלאמנטארי, צריך לש מות שבחוק זה ישנם כל הנתונים היסודיים לאיתלותם של בתי המשפט. הדינין חוק קובע דה-יורה — מבחינת המס-גרת והדפוס החוקי — מה שלמעשה קיים דה-פאקטו. מעלה זו, שהכנסת בתור שכזאת לא תתערב עוד במינוי השופטים ושזו לא תהיה שאלה של מיקוח בין-סיעתי — אני אצביע בעד מועמד, הנראה כמועמד הסיעה שלך, בתנאי שאתה תצביע בעד מועמד, הנראה כמועמד הסיעה שלי — ; מסירת הסמכות העליונה במינוי השופטים לנשיא המדינה שבניגוד לממשלה מגלם את העם כולו, את היציב והקבוע במדינה — כל אלה מבטיחים את איתלותם של השופטים. איתלותם של השופטים מתבטאת לא רק במינויים ; ערכה וחשיבותה של איתלות זו היא לאחר שנתמנו.

לאחר ששר-משפטים פלוני מינה בהמלצת ועדה פלונית את השופט, הרי כל זעזוע שיחול במדינה מבחינה ממשלתית, וכל הרכב שונה של קואליציה רחבה או מצומצמת, של סיעה זו או זו — לא יפגע ולא ישפיע על מינוי השופט. זוהי אי-התלות של בית המשפט שנקבעה בחוק זה. נאמר כאן, שכללות הכל שר-המשפטים הוא הממליך, אולם על כך יש להשיב, שעד עכשיו יכול היה שר-המשפטים למנות את השופט טים בעצמו, באישור הממשלה, ועתה לא יוכל לברור לו מועדמים הרצויים לו, אלא רק מבין המועמדים המומלצים על ידי הוועדה, יוכל להמליץ או לא להמליץ בפני נשיא המדינה. בתחילה בודקת הוועדה את כושרו המשפטי של האדם, את נסיונו, את עברו ; אחרי-כן מומלצים האנשים, שנקבעו על ידי הוועדה המקצועית כמוכשרים וראויים, על-ידי שר-המשפטים. לפני נשיא המדינה, המשיא גם כן שלא למנות. אדם שקיבל את המלצות שלושת הגופים הללו — הוועדה, שר-המשפטים ונשיא המדינה — חזקה עליו שיהיה ראוי לשאת בתפקיד החשוב שעליו למלאו.

ישנם בחוק זה כמה ענינים, שלדעתי צריך יהיה בכל זאת לשנותם בוועדה. הוזכר כאן — והזכרתי זאת בשעת הקריאה הראשונה לפני שנתיים, וגם הצגתי זאת בצורת שאלה לשר-המשפטים, אם כי לא קיבלתי עדיין תשובה — מפני מה לא נכללו בסעיף 1 של החוק גם השופטים להסדר קרקעות (סטלמנט). כבר ציינתי חבר-הכנסת שפירא, ששופטים אלה דנים ברכוש שערכו בלתי-מגובל, על-פי רוב במשפטים בין הממ-שלה ובין הפרט. אם שופטים אלה לא ייכנסו במסגרת חוק זה באיזו צורה — אם יתמנו לשופטי שלום או לשופטי מחוז

האזרחית, בעיקר באזורים הערביים ; ולא תהיה זו דעה מפלגתית צרה אם אגיד, שהמחלוקה צדדים יש החושבים שקיימת שם שרירות רבה ואי-צדק רב, גם לפי המושגים של החוקים הקיימים. הגענו, לעובדות, שמסרים שבית-דין צבאי משחרר כרגיל מאשמות, כמו רצח „מסת-ננים“, דן שופט אזרחי בתלאיבי לחמש שנות מאסר ולשב-ע-חצי שנות מאסר בעוון רצח ברם קר של ילדים ערבים.

בסיכומי של דבר: אנחנו רואים בבית-המשפט חלק מהמדינה, חלק מהאורגנים של המדינה, ממוסדות המדינה במשטר הקאפיטליסטי — מוסדות של דיכוי מעמד הפועלים והמוני העובדים באינטרסים של קבוצה קטנה של קאפיטאליסטים. היוצאים מן הכלל — ויש יוצא מן הכלל במשפט זה או אחר — היוצא מן הכלל רק מאשר את הכלל, שבתי-דין כמו בצבא, כמו במשטרה, משמשים במדינה הקאפיטאליסטית אמצעי של דיכוי, של השלחתו בכוח הזרוע של הניצול המעמדי והדיכוי המעמדי. במשטר אחר, במשטר סוציאליסטי, מהווה גם בית-הדין חלק מן המדינה, אבל חלק מן המדינה הסוציאליסטית, והוא משמש אמצעי להגנת רוב העם, העמלים, שהוא השולט במדינה. זאת אומרת, בשני המקרים מה-וים בתי-המשפט אחר מהאורגנים של המדינה, אלא מדינה אחת היא מדינה בה שולט למעשה מיעוט מנצל על הרוב שולט הרוב העמל על מיעוט מנצל, במידה שהוא עוד קיים, עד להפיכת התכרה לתכרה ללא מנצלים.

יוזרר (המפלגה הפרוגרסיבית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבר הוזכר כאן, שלפני שנתיים הגיש שר-המשפטים בשם עכשיו — שהיה גם אז שר-המשפטים — את החוק הזה ברגש של גיל וגאווה. בוויכוח היום בכנסת אינני מדגיש לא רגש של גיל ולא של גאווה, שכעבור שנתיים ימים יוטל שוב עלינו לטפל בחוק הזה. בך-ריאה ראשונה.

לפני כחצי שנה, ב-23 ביולי, העלה שר-המשפטים של עכשיו — כפי שגם הוא הזכיר זאת — את הצעת החוק הזאת כהצעה לסדר-היום בשם סיעתו — ושר-המשפטים הקר-דם השיב לו: „וישמע אלקים את קול הנער“, והוא מיופה-כוח בשם הממשלה הקודמת לענות, שהחוק יובא במהרה לפני הכנסת. עובדה היא, שתקופה ממושכת, הדינין חצי שנה, חלפה עד שהגענו לדיון בחוק הזה, ונדמה לי שזמן הדין הוא, שהכנסת תדע סוף-סוף מה הם גורמי ההשהיה, מה הם העי-כובים או המניעים להבאת חוק זה לאיתלות השופטים. אינני יודע מי מוסמך לענות לנו, אינני יודע אם יכול מישו להסביר בשם הממשלה הקודמת, מה היו הקשיים להביא לפני הכנסת את הצעת החוק ככתבה וכלשונו, עם שינויים או בלי שינויים כלל, כדי לעשותה לחוק.

נדמה לי שלא יוכלו להיות חילוקי-דעות ביחס לאיתלותם של השופטים במדינה. כן נדמה לי, שיש מעט מאוד ענפים במדינה שיש להשמיץ כלפיהם כל-כך מעט ביקורת, או כמעט שאינם ראויים לביקורת כלל, כי אם רק לשבח.

אחד הדברים הנאים והיפים של מדינתנו הנוגעים ליציבות החוק, ליחסים המסחריים התקינים וליחסים התקינים שבין אדם לחברו ובין אדם לשלטון, היא המערכת המשפטית למופת שאיננו מבליטים אותה דיה. נדמה לי, שבית-הדין העליון שלנו יכול להיות לפאר גם למדינות מתקונות. אני שואל את עצמי לפעמים, אם לא כדאי לקבוע במדינתנו, במקביל למבקר המדינה, גם תפקיד של משבח המדינה. תפקידו של מבקר המדינה הוא לחטט בכל מקום ומקום ולערוך דינים וחשבונות על ענינים שיש לבקרם ושאינם בסדר. אולם יש במדינתנו גם

בהכרעת המדינה. אבל כשם שבחוק הוא נכתב ונקבע באופן ברור, מה אסור לפקידים ממשלתיים, ייתכן שגם בחוק זה טבעי הוא הדבר, שמשום-מה לא הזכירו אותו לגמרי. נדמה לי שלהשלמת החוק יש להכניס בו גם סעיף כזה.

בדיון בחוק זה ניסו לעורר כמה עניינים צדיקים. חברי הכנסת שפירא העלה את בעיית הגדלת מסי בית-הדין. הייתי מבין אילו הופיעה כאן טענה, שהשיפוט בבית-הדין צריך להיות ניתן חיסם במדינה, וכל אדם תהא לו גישה חפשית, שאינה קנויה בנכות כספית, בשעה שהוא רוצה להגיש משפט. אבל זה לא הוצע. אם קיים איזה דירוג מסוים במסי המשפט, הרי נראה לי שכבר מזמן היה מקום להכניס שינויים במסים אלה. לפי מצב המסכת והמצב בשוק, אין להגיד, שמשום-שום שאלה ייאלץ לשלם סכום של 25 ל"י כדי להגיע לבית-הדין העליון, לקבל תרופה ופסק לטובתו נגד השלטון בעניינים שערכם עולה לפעמים בסכומים גדולים, — שמשום כך נסגרת בפניו הדרך לבית-הדין. הסכום שהיה משתלם עד העלאה המסים האלה היה 4 ל"י, ואינו יודע, אם מחמת סכומים אפ"ס סיים כאלה לא קרו מקרים, שאנשים עשו חשבון, שמאחר שהפניה לבית-המשפט אינה עולה כסף, מותר להטרידו, ולי הטריד מערכת שלמה של שלושה שופטים עליונים, וכל זה בלי חשבון של גרימת נזק או הפסד כלשהו.

נדמה לי, שגם עם העלאת הסכומים האלה לא תפחת הזכות הגדולה שיש לכל אזרח, לכל פרט, ויהא זה איש קטן ביותר ובליתי-חשוב, או חסר כל השפעה בחברה, היודע, שבכל רגע שיפנה לדרגה השיפוטית הגבוהה ביותר במדינה, בית-הדין הגבוה לצדק, אם טענותיו יהיו מצדקות, הרי בית-דין גבוה לצדק זה יביא לדיון ולהתדיינות בינו ובין השר, המשרד והפקיד — ויהא זה הגדול והחשוב ביותר — ישפוט ביניהם, ויתן את ההחלטה לטובת הפרט, אם הוא צודק, או לטובת המדינה או השר, אם הם צודקים.

אלה היו הדברים האחרונים שרציתי להגיד. כל עוד יש לנו במדינה בית-דין גבוה לצדק, כפי שיש לנו, הרי חייו של כל פרט במדינה מובטחים, שקטים, וידוע לו שאין לו לחשוש שמה ייחקק תוך שחיקת הגלגלים של השלטון ושל המדינה, ושמה זכויותיו לא ישמרו. כל זמן שיכול הוא לפנות לבית דין גבוה כזה, יודע הוא, שיש מי ששומר עליו וצופה לזכויותיו.

היו"ר י. שפרינצק:

ישיבה הבאה בשעה 20.00.

מיוחדים — הרי בתור עובדי המדינה יחול עליהם חוק שירות המדינה, עם התלות בנציבות המנגנון הממשלתי, הן ביחס לפיטורים והן ביחס להתקדמות בעבודה.

כבר הוזכר, שהחוק מנסח למעשה רק עניני השופטים מסוג אחד; אינו כולל את השופטים הצבאיים וגם לא את השופטים הרבניים. במשך הזמן יהא צורך לקבוע הסדר, שלא יהיו במדינה סוגים שונים של שופטים, ואיתלות שונה, הן לגבי המינוי והן לגבי ההתקדמות.

ביחס לשיפוט המשמעת, אינני רואה כל רע בכך שצורפו גם שני חברי-כנסת...

שר-המשפטים פ. ריון:

לא מדובר בחברי-כנסת.

יוזר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

אני תומך על כל פנים בצירוף אנשים שמחוץ למערכת השופטים. אמנם נציגי הציבור יהיו במיעוט, אולם הם יוכלו להביע דעתם ויוסיפו ממשקלם, כי הם יהיו בוודאי נציגי ציבור ראויים לשמם. גם מבחינת השופטים בוועדה המשמעית, וגם מבחינת נציגי הציבור, יש לדאוג להקמת בית משמעותי קבוע, שלא יתמנה אדחוק לכל מקרה. כי אין דבר גרוע מזה. אם יודעים מה הענין, מי הנאשם, מהי האשמה, קודם שממלאים תפקיד של בית-דין משמעותי.

לדעתי יש לחייב את שר-המשפטים למנות את בית-הדין המשמעותי בתחילת כל שנה, או בתקופה מסוימת, ולא שבת-הדין ייכנס לפעולה ברגע שיהיה מקרה מסוים שיהא צורך להביא לפניו.

כן מתנגד אני למינויים זמניים, בעיקר אם ישנם, או שצריכים להיות, כפי שהעירו כאן, לתקופת זמן מסוימת ולא לתקופת זמן בלתי-מוגבלת.

נדמה לי, שהחוק כולו חסר פרק שיקבע במפורש מה אסור לשופטים. בחוק שירות המדינה, כפי שהוצע, נאמר שאסור לפקידים ממשלתיים לעסוק בפעילות מפלגתית. יודע אני שענין זה שנוי במחלוקת בבית הזה, ותהיה לנו הזדמנות להתווכח על כך, אם כי בפקידות הממשלתית ישנם אנשים הנושאים בתפקידים, שיש בידם להכריע בחיי האזרחים במדינה לא פחות משופטי בית-הדין העליון. ונראה לי, שאם מקבלים את ההנחה היסודית הזאת של איתלות של השופטים ואי-זיקה למפלגתיות של בית-הדין, אי-אפשר שלא לקבל הנחה זו גם לגבי פקידים הנושאים תפקידים אחראיים וגורליים

הישיבה נפסקה בשעה 19.00.